

Ціна 2.00 дол.

НОВІ ДНІ

• NOWI DNI •

УКРАЇНСЬКИЙ УНІВЕРСАЛЬНИЙ ЖУРНАЛ

РІК XXXIII.

ЧЕРВЕНЬ — 1982 — JUNE

Ч. 6 (388)

Р. Стеценко,

NOWI DNI

A Ukrainian Monthly published every month
except August by the Nowi Dni Co. Ltd.
in Toronto, Ont., Canada

Editor-in-Chief: M. Dalney (on leave)

Second Class Mail Registration Number 1668
International Standard Serial Number ISSN 0048-1017

Засновник і редактор 1950-1969 П. К. Воліняк

Видає

Спілка "НОВІ ДНІ" з обм. відповідальністю

РЕДАГУЄ КОЛЕГІЯ

Мар'ян Дальний -- головний редактор

(у відпустці)

Члени Редколегії: Тоня Горохонович, Василь І. Гришко,
Дмитро Кислиця, Олексій Коновал, Іван Манастир-
ський, Карпо Роговський.

Адміністратор — Григорій Мороз, тел. 252-4553

РІЧНА ПЕРЕДПЛАТА:

КАНАДА — 15 доларів

США — 15 доларів

АВСТРАЛІЯ — 14 австрал. доларів

Всі інші країни рівновартість 15 доларів
американських.

Чеки і грошові перекази виписувати на
"NOWI DNI".

НАШІ ПРЕДСТАВНИЦТВА:

В Австралії:

Mr. T. Myronenko, P. O. Box 302
Parramatta, N. S. W. 2150 Australia

У Великобританії:

Mr. A. Bondarenko, 78 Kensington Park Rd.
London W. 11, England

На Чикаго і околиці:

Mr. D. Hrushetsky
2635 Spruce Street
River Grove, Ill. 60171, USA

На Філадельфію і околиці:

Mr. S. Jewsevsyuj,
420 Woodhaven Place, Philadelphia, Pa. 19116
USA

На Танлер Бей і околиці:

Mr. P. Swyrydenko, 133 Bethune Street
Thunder Bay "F", Ont. P7C 2G4

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ І АДМІНІСТРАЦІЇ:

NOWI DNI

Box 126, Postal Station "N"

TORONTO, ONT., CANADA

M8V 3S4

У ЦЬОМУ ЧИСЛІ ЧИТАЙТЕ:

Христина Россетті — ПОЕЗІЇ	1
Теофраст — НЕТАКТОВНІСТЬ	2
Синя Волошка — ДО СЕРЦЯ УКРАЇНИ — У СЕЛО	2
Ол. Зозуля — НА ВИГНАННІ	6
З. Золотий — У ХОЛОДКУ АПЕЛЬСИННИХ ГАЇВ	8
Петро Одарченко — УКРАЇНСЬКА МОВА В АМЕРИЦІ	9
Павло Тичина — ПОДОРОЖ З КАПЕЛЕЮ СТЕЦЕНКА В 1920 РОЦІ	11
Мар'ян Дальний — "МОЇМ СИНАМ, МОЇМ ПРИЯТЕЛЯМ"	14
Р. Міцнер — ГОВОРИТЬ РАДІО "СВОБОДА"	16
Т. Хохітва — ДЕЩО ПРО ДУХОВІСТЬ ЛЮДИНИ	18
Марія Жижка — РІО ДЕ ЖАНЕЙРО-КУБАНЬ- КЕМБРИДЖ (спомини)	21
А. Глинин — ЗА ВІДВОЮВАННЯ ШАХІВ УКРАЇНИ	24
Олекса Горбач — ДЕЩО ПРО КРИМЦІВ ТА ІХНЕ Й НАШЕ "ФІЛЬСТВО"...	27
Остап Тарнавський — СЛОВО НА ВІДКРИТТІ 6-го З'ІЗДУ ОУП "СЛОВО" В ТОРОНТО 11-го ЧЕРВНЯ 1982 Р.	29
ЛИСТИ ДО РЕДАКЦІЇ	32
Списки жертводавців, оголошення	

НА ПЕРШІЙ СТОРІНЦІ ОБКЛАДИНКИ:

КИРИЛО ГРИГОРОВИЧ СТЕЦЕНКО

- Передруки і переклади дозволені за поданням джерела.
- Статті з поданими іменами авторів не конче висловлюють погляди редакції.
- Незамовлених матеріалів редакція не повертає.
- Редакція не відповідає за зміст платних оголошень і застерігає собі право виправляти і скорочувати надіслані матеріали.

Література, наука, мистецтво, суспільне життя*Христина РОССЕТТИ***ЗГАДАЙ МЕНЕ**

Згадай мене, як відійду з життя
у мовчазний, такий далекий край,
куди руки мені не простягай,
звідкіль мені не буде вороття.

Згадай мене, як наше майбуття
вже більш не плянуватимеш, як рай;
лише згадай — не радь і не картай —
запізно повернутись з небуття.

Якщо ж мене забудеш на ходу,
лиш інколи згадаєш — не журись,
як темнота окутає колись

останній слід, де образ мій — мутний,
волю, щоб ти в радості забув,
ніж щоб ти згадував і був сумний.

В АТЕЛЬЄ ХУДОЖНИКА

Одне лице глядить з усіх полотен,
ця сама постать — то сидить, то йде:
а ось вона й сама, укрита, где,
а в дзеркалі ввесь чар її істоти.

Чи королева вся у позолоті,
чи в зелені дівчатко молоде,
свята чи ангел на картині, де
ця сама думка в цій же самій плоті.

Він живиться лицем цим день і ніч,
вона ж на нього дивиться ласкаво,
ясна мов місяць, мов мигтіння світ,

незблідла від чекань, і нелукава,
така, як в час надії перших стріч,
така, якою снить його уява.

***

Коли помру, коханий,
сумних пісень не грай,
ні кипариса, ні троянд
на гробі не плекай.
Росистою травною

мені, коханий, будь.
Як схочеш, то пригадуй.
Як схочеш, то забудь.
Не бачитиму тіней,
не знатиму дощів,
не чутиму, як жайворон
мов біль, несе свій спів.
у сутінках незмінних,
у сні без вороття
щасливий буде спогад,
щасливе забудтя.

З англійської мови переклала

Марта ТАРНАВСЬКА

Гюнтер ГРАС

ДИТЯЧА ПІСНЯ

Хто тут сміятись став?
Пора, щоб перестав!
Підозри час настав,
що сміх — не без підстав.

А чий це чути плач?
У нас ти більш не плач!
Хто плаче — той шукач
причин своїх невдач.

Хто тут тепер мовчить?
Донос мовчка провчить.
А цей, що ось кричить,
скриває в серці гідь.

Кого ще вабить жарт?
Хто сів, мов грач до карт?
Тут гра — страшний азарт,
і грач життя не варт.

Вмирає хто? Помер?
Непотріб він тепер:
хоч без вини ця смерть —
даремно він умер.

З німецької мови переклала

Марта ТАРНАВСЬКА

**

Той, що людину скривдив нелукаву,
Глузуючи, що їй болить знущання,
Круг тебе чути блазнів джерготання,
Що називають славою — неславу.

Нехай вони вклоняються низенько,
Чесноти й мудрість всю тобі пришивши,
Нову медаль із золота відливши,
Бо прожили ще день — тому й раденькі.

А ти вважай: не спить поет-бурлака,
Що невмирущий, наче Див казковий, —
Візьме на карб діла твої й розмови.
Для тебе б краще — в сивий день зимовий
Туга мотузка та міцна гілляка...

З польської мови переклав

Я. ХАРЧУН

ІЗ "ХАРАКТЕРІВ" ТЕОФРАСТА

(Фрагмент, дата написання: 319-ий рік перед Хр.)

ХІІ. НЕТАКТОВНІСТЬ

Отже, нетактовність — це прикре невміння вибрати пригожу пору, а нетактовний є той, хто підходить до людини, якій спішно, і питає поради. Такий вам вдасться до вас за порукою якраз тоді, коли ви поручились за іншого і тепер вам приходится за це розплатитись; або зголоситься за свідка по закритій розправі. Запросить його на весілля. Він прийде і стане нарікати на жінок. Або запропонує вам прогулятись, якраз коли ви щойно повернулись з далекої мандрівки. Він ладен привести вам кращого купця потом, як ви вже вдарили (з іншим) по руках; або встане і давай розповідати від початку історію, яку всі вже чули і знають напам'ять. Він радий вам зробити прислугу, якої вам не треба, але вам ніякого відмовляти. Коли ж трапилось, що ви витратились на жертву богам, він ні сіло, ні влодо прибіжить до вас за процентами від вашого боргу. Коли у вас карають різками слугу, він стане остеронь і давай розповідати, як одного разу так само покарали й його хлопця і той потому наклав на себе руки. Або коли двоє саме добились згоди, він тут же пробує підмовляти одного проти одного; або розгулявшись, тягне поп'яну танцювати людину, яка цілком твереза.

Переклав з грецької

Остан ЖУРАВСЬКИЙ

ПРИМІТКА ПЕРЕКЛАДАЧА: Теофраст очолював атенську школу філософії, т. зв. Ліцей, на протязі 35 років і аж до своєї смерті у 286 році перед Христом. В середньовічних манускриптах збереглося 30 "характерів". Теофрастів твір можна вважати за найранішу спробу відобразити у прозі багату різnorodність людської вдачі на фоні конкретних побутових ситуацій.

ДО СЕРЦЯ УКРАЇНИ – У СЕЛО

(Подорож в 1978 р.)

Тихий літній вечір спускався на землю, сині сутінки густішали над Києвом, на оксамитному небі з'явилися перші зорі, що гармонійно зливалися із світлом ліхтарів на станції, коли ми поспішали до потяга.

Великі наші валізи вигідно зложені на візочку і портер впаковує їх у знайдений за номером білета вагон.

Рух, гамір, людяно на Київським пероні перед від'їздом потяга.

Та ось свисток, сигнал і потяг рушив. Замиготіли вогні Києва і за хвилину ми неслися вже через простори України, до місць мого дитинства, до мами, до села...

Вагон був переповнений. Нічний потяг їхав на Москву і пасажери розложилися до сну. Нам тільки чотири години їзди. І де той сон, коли у серці зустрічі, обійми і всі омріяні, оплакані місця...

Пасажери скося поглядали на наші великі валіжки.

Боже мій! Яка то доля...

Вас вивезли невідлижною в неволю в чужу далекую сторону...

Пройшло життя, аж 36 років... ви вертаєтесь додому з валізами великими, дарунками для рідних, свідомі, що в світі десь ви заробили на те все і маєте що привезти до рідного порога...

У раннім синім світанку наступного дня жадібно вдивляючись в знайомі околиці через вікно вагону, пізнаю станції, нарешті знайомий напис — ми приїхали.

Молода кондукторка, зачувши українську мову, говорить до нас приязно, помагає нам з речами. Вона сама буковинка і скучає за своїм домом, працюючи на потягах. Так щиро нам всімається і ми всміхаємось до неї.

Потяг пішов.

Ранній ранок ясною зорею звіщав нам новий день. Ми одинокі на пустому пероні нашої станції, і в тиші ранку ви всміхаєтесь до рідних сторін.

Деся взявся портер, візочок. Ми зложили свої валізи і завезли усе на станцію. Там автоматичні скрині з замками — все здали в багаж.

А самі сіли на автобус, що курсує тут усю ніч, і поїхали до сестри.

Її привітна квартира зустріла нас затишком — і вигодами сучасного життя.

Скупавшись, ми поспідали і полягали спати.

Проснулись, коли вже в вікна світило яскраве літнє сонце. Свіжі, причесані, причепурені, ми пішли до міста зареєструватись на міліції, як говорилося у моїй візі.

Місто зустріло нас широкими просторами вулицями, новими будинками, рухом авт і людей. Не дивлячись на будень, скрізь було повно

життя. На вулицях і в крамницях продавались овочеві соки, морозиво, відкриті були великі магазини, люди в літніх барвистих убраннях морем плили в одну і в другу сторону, поспішали на автобуси, купували й розмовляли між собою, привітні і дружні — ваші люди... До яких ви належали і не належали...

День був сонячний, гарячий. Піскова земля, не дивлячись на мощені дороги, курилась пилявою. Високі дерева довкола головних доріг давали затишок і прохолоду, свіжа зелень їх шепталась в легкій вітрі, коли ми підходили до будинку міліції. Тут же й суд і всі установи, на котрі люди не люблять дивитися. Широкими хідниками проходять міліціонери в уніформах, люди.

Ми сміливо заходимо до будинку міліції і нас направляють до паспортного стола. Це окрема кімната, де нас зустріла інтелігентна і гарна жінка. Вона привітно запросила нас сідати і з цікавістю стала розпитувати про життя "за границею" в капіталістичних країнах. Нашу мову раз за разом перебивали нетерплячі відвідувачі, що чергою стояли за дверима за своїми паспортами. Нарешті печатка стояла на нашій візі.

Ми ще просимо дозволу поїхати в сусідній район до рідних. Нам радять написати заяву до області.

І ось ми вільні. Маємо візу, печатку і право цілий місяць ходити по своїй рідній землі. Мені радісно і сумно...

Чому ви, що так любите все життя свій рідний край, і всім своїм єством лише живете для нього, можете жити на своїй землі лише місяць, немов чужі ви тут... І радість ваша раптом здається краденою...

Та життя перемагає почуття. Ноги ведуть нас по вулиці міста, очі оглядають магазини, п'ємо смачний овочевий сік, їмо морозиво і всміхаємось до ясного теплого сонця, яке щиро гріє нас на нашій рідній землі.

Дарма, що нашій і не нашій...

День повнився подіями, перемагало життя. Оглянувши місто й накупивши всього, ми обідали, відпочивали, слухали музику з радіо і пластинок — наші рідні пісні. А надвечір взяли таксі, поїхали на станцію, забрали з багажу всі валізи, які люди так жадібно оглядали, провожаючи нас очима, і поїхали в село до мами.

Дорога мощена, рівна, між високими тополями й лісами, красива.

— Це ж усе збудовано за моїх часів, — говорить сестра. А дочка її, юна красуня, вже приймає це, як звичайне, що завжди існувало за її життя. Вона гарна й елегантна в рожевій блузочці і модерних "джінсах", золотисте волосся її виложене в сучасну зачіску, а сині очі променюють радістю. Вона мріє вже про інші дороги й інше, ліпше життя...

Польові дороги стеляться між ланами жита, пшениці, картоплі, буряків і сади, сади, сади. Молоденькі дерева, що тягнуться кілометрами, — це сусідній колгосп перейшов на садівництво і плекає нові сорти кущевих яблунь, — пояснює сестра.

Минаємо села, чепурні, в садочках, з новими

хатками, помальованими на синьо, в кожному селі велика крамниця, школа, в деяких уціліла церква, де й тепер відбуваються Богослуження, — кажуть мені.

Сонце схилялося до заходу і заливало нашу дорогу золотим промінням, коли ми зближались до села. І нам здавалось, що ми їхали до самого сонця, бо їхали до рідної хати, до мами...

Сльози радості заливали моє лице...

Біля фіртки знесли валізки і всі наші пакунки, розрахувались з шофером і під цікаві погляди сусідів і прохожих, зайшли до двора й до маминої хати...

Нас зустріли вони, дорогі, оплакані й омріяні по 36 роках, старенька мама й ще старша тьотя-хресна, що жили тепер тут удвох.

Сльози, обійми, радість... І наше життя почалось отою одномісячною іділією, яка житиме для кожного з нас вічністю...

***

У селі електрика, але в мамі в той вечір згасли всі лампи, мабуть включили нову електричну піч і сталося замикання. Запалили свічки.

Немов колись давно в дитинстві, вечеряли при свічках.

При свічках і розпаковували валізи, роздавали дарунки.

Усім, усім я привезла так багато дарунків.

Сестра сиділа насуплена і невдоволено сказала:

— Нащо ти все це привезла? А як ти говориш? Не по-нашому...

Вам буде дивно, чому сестра з докором ставить вам такі питання?

Вона ж на своїй землі. А ви? Хто ви? ній. А ви? Хто ви?

Пригадається притча про блудного сина, якому брат не був радий. Але блудний син прийшов бідний, а я з багатими дарунками... Стає боляче й неясно і в ту першу ніч на маминій постелі під образами у кутку, по всіх роках розлуки і скитання, я заплакала...

Але другого дня рано, немов сонцем ясним, хата мамина знову наповнилась любов'ю і ми були одною родиною.

Зійшлися два світи по 36 роках розлуки і життя в "економічних двох системах", на двох відмінних і ворожих собі "планетах" виросли діти однієї матері, і тепер зійшлися коло неї за столом, літнім сонячним ранком, щоб у світлі ясного сонця, що лилося через маленьке з рожевими занавісами віконце маминої кімнати, знайти спільну мову і спільне життя.

І ту спільну мову і спільне життя ми розпочали будувати, починаючи з того червневого ранку 1978 року за сніданком у маминій хаті.

Піднесли тост і їли все, що мама встигла вже зварити у печі, вставши о 6-й годині ранку. Свіжа варена картопля, смажені яйця, риба з консерви, зелена цибуля з городу і чарка горілки на щастя, на здоров'я, на все добро.

Так розпочалось би й ваше життя на селі того сонячного літа в Україні рідній.

Ви найперше пішли на могилу вашого Батька,

відвідали пам'ятник загинулим у війні жителям села, де є ім'я й вашого брата, зложили там квіти, а тоді купили на базарі металевий вінок із білих ромашок...

Разом з рідними я полола картоплю, гребла сіно, в саду розмовляла з сусідами. Вони всі так багато питають про капіталістичний світ, про життя за границею, і ви їм кажете правду, а вони слухають, дивуються і мовчать. Вони так бояться війни. Минувши війна ще свіжими ранами не загоїлась у серці народу. В кожній родині — жертва, в кожній родині хтось не вернувся з війни, zostалися діти, вдови, осиротілі батьки.

— Хай уже яке життя не буде, аби війни не було!

— Ми так боїмось війни. — кажуть вам, — здається, з дня на день, що ось-ось почнеться війна. Просто день переживеш і думаєш — добре...

Це говорять не старі, а молоді жінки з діточками, довірливо дивлячись у ваші очі.

І ті турботливі погляди очей свого народу ви не забудете ніколи...

Село змінилося. В центрі села — великий парк, збудовані нові школи, крамниця, за греблею зроблено штучний ставок, де розводять рибу. Хатки всі майже нові, під бляхою, і всі помальовані на синьо, білих хат уже майже нема, хіба де-не-де стоїть старенька біла хата під соломою, бо там, кажуть, живе старенька жінка і вже не в силі їй нічого більш зробити з хатою.

У колишній красивій білій церкві — тепер клуб. Без верха, помальована на синьо, церква стоїть величезною будовою серед саду з столітніх дерев і вітає нове покоління забавами, кіном, театром зборами різними. Там же й вінчають тепер, застеляючи дорогу молодим червоним килимом і на сцені, де був вітвар, підписуючи шлюбні посвідчення з красивими промовами. Де був боковий Престол — тепер бібліотека. В середині церква здається мала, бо бокові престולי відгороджено. Все помальоване на сіро — і темно, понуро всередині. Ленін, Маркс і Енгельс сміються зі сцени і на стінах багато плякатів і закликів до "ударного труда". Сумно, особливо для мене, що знала ту церкву такою прекрасною, високою, в ясних кольорах, барвистих іконах, рушниках, квітах і в святковий час — у золоті свічок із походом молитви із сердець людей... Це була радість і окраса душі людської, місце стремління до кращого, совість народня, ество його і гідність...

Нащо забрали це все в людей?

Привітні погляди стрічають вас й безмовно говорять те саме, що й ваша душа...

— Прийде час і ви побудуєте ще церкви! — Впевнено говорите ви їм.

Мовчать люди. Може десь глибоко в душі сіють зерна ваші слова.

А поки що молодь з десятирічки йде у випускний вечір до золотого пам'ятника Леніна в парку і там вручають їм атестати і прищеплюють любов до нового "божка". Він скрізь, по всіх містах і селах зноситься то чорними, то позолоченими статуями і, здається, сміється з людей...

А люди живуть... Живуть далі і живе життя на Україні.

Немов молоденькі дерева, виростають молоді люди і повняють життя новим змістом, новими шуканнями, новими стремліннями..., учаться, живуть, а на неділю приїжджають на село до родичів.

Колгоспи заохочують, щоб молодь зоставалась на селі, помагають будувати хати, дають поміч у грошах, матеріялах для будівництва і в праці. Але молодь більш притягає інше, вигідніше життя у місті, де можна дістати квартиру з центральним опіканням, не треба носити води й обробляти землю.

Все ж село живе далі, колгоспникам дають ділянки і їх треба обробляти вчасно, або одній особі або й цілою родиною, ніхто нічого не каже, аби ділянка була оброблена на час. За роботу дають гроші, а осінню, як зберуть врожай, приділяють з центнер збіжжя для курей. Хліб печуть тепер у пекарнях і його продають в кожному селі вдовосталь і недорого. Тож хліба тепер ніхто не пече, — розказують вам. А дівчат з пекарні забрали до міста і навчили пекти булочки, то й булки можна купити. Корів мало в селі, великий з ними клопіт, — розказують вам, — нема чим годувати. А молока можна купити в молочарні.

Але найбільшою гордістю кожного колгоспника і не колгоспника є його власна присадибна земля, або й даліші городи. Землю в селі люди збирають, скуповують тепер, дістають в наслідство. Правда, колгоспникам приділяють 40 соток землі, а не-колгоспникам — 15 соток, але багато людей має більше землі. І як же радіють усі отим власним своїм городом! З гордістю показують вам, як гарно вони оброблені і як добре все росте в них. А в дворі тримають свиней, мають качки, кури, — і те господарство для кожного творить життя і дає основну поживу.

Були ми в колгоспників у хаті, сусідка мамина — кума, запросила нас. Хата нова, на дерев'яній підлозі, світла і гарна. В світлиці для двох дочок-юначок пишаються високі, виповнені подушками, ліжка, всі стіни завішані рушниками, на столі вишиваний обрус, на вікнах гарні хатні квіти. Чисто й привітно в хатах у наших людей.

Вгощають нас усіма приправами щиро й багато: заставила стіл господаря й котлетами, й кашею з рижу й палисниками в сметані. Пиріжки, ягоди, горілка від господаря, — щирости людей наших не перевершити нікому в світі.

Молоді дочки чемно розмовляють з вами. В коротких спідничках, у блозочках без рукавів, вони вбрані зо останньою модою міста. Та коли треба, ті самі юні дівчата вміють і сіна накосити, і картоплю полоти, й корову видоїти, — практична й роботяща росте молодь в Україні тепер. Дівчата, як і колись, складають придане, радіють хусткам і всім дарункам вашим, які вони беруть і складають в придане.

Для тих, хто бешкетує, п'є, краде — в селі є своя кара: під сільрадою на дошці висить знимка його — підпис зі злочиним. Люди йдуть і сміються. А більші злочинці за крадіж, убивство, розбій караються судом на певні терміни. Вам

показують доми, де живуть такі "зеки" в містах і працюють на найтяжчих роботах. Їх стрижуть і по роботі пускають вільно. Ще гіршим злочинцям є табори, про які теж розказують вам. Про політичних "злочинців" ніхто нічого не знає і не розказує.

Проте випити люблять в Україні тепер. Піяцтво часто руйнує родини, і жінки одні держать усе, — не раз розказують вам, — а скільки тих історій про родинні нелади через горілку.

Від сіл до міста їздять автобуси, мадярської марки виробу, невеликі з дерев'яними сидіннями й завжди переповнені, бо їздять люди багато. Дороги мощені камінням — бруковані. Над дорогами ростуть дерева, молоденькі, нові дерева, як молодь повиростали за роки.

Річка, де пройшло ваше дитинство, здається змаліла. Та як і колись вона тиха, місцями в рясці і лататті, з чистою теплою водою, в якій так добре купатися. І ми плавали, прали як і колись у річці, милися й бовталися у воді, радіючи сонцю, небу рідному й берегам.

Ті береги — то рай на землі! Трава і квіти, — кашка жовта, дзвіночки сині, рожевий медовик, ромашечки біленькі, клевер з головками малиновими, а трав цілющих, зел усяких знаних і незнаних — скарбниці для здоров'я. Метелики біленькі, бджоли, комашки, в кущах й деревах птичок хори, — і все в сонці з неба голубого радіє світу. І я радію й благословляю красу свого улюбленого рідного краю, з якою не зрівняються усі палаци світу. Забуваються діти і немов діти, ми бігаємо лугом понад річкою, збігаємо квітки й радіємо красі і сонцю, дню тому ласкавому, землі своїй багатій. І хочеться вайтом усе добро на світі замінити на місце тут, перед краси на рідній Україні — землі вашій коханій...

Соняшними днями ходили ми з сестрою дорогами села і берегом над річкою, де білим шовком обгортав нам ноги теплий, як вода, м'який пісочок рідної землі.

По всіх брукованих і мощених дорогах світу, якими я пройшла за всі роки розлуки з рідним краєм, для мене дороги ті здавалися святими...

Мова українського села лишається своєю українською, і знають і говорять нею всі, а ті, що іншою говорять, губляться у морі рідної стихії. Та діти з міста вже приносять російську мову, підсміхаються з мамів, що не говорять так, як учать їх у школі. А шкіль російських більше скрізь, як шкіль українських. Та мами й далі по-своєму говорять, і діти учаться від них...

Село не має водопроводів, не має зливних труб, та цим, здається, не журиться ніхто. Колодязі близькі до хат, або в дворах, і здібні люди вже учаться провадити воду з колодязя до хати, лиш тиснуть гудзик і вода пливе із крану просто в хаті. А зливи виносять. Поросят годують, окришки курам дають і живуть своїм життям села, багатим на красу природи, землі багатство і своє добро.

Старші люди у селі ходять в темних вбраннях: спідниця, кофточка, хустина біла в горошок на голові. А чоловіки, як споконвіку в нашому селі,

— у темнім зношенім уборі з штанів, сорочки й кашкет на голові.

Побачити зі сторони — здається, вбогість. Та жити там із рідними своїми, це зрозуміти, що це звичай.

— Так як усі, — девіз є на селі. Ніхто не виділяється.

Лише молодь красується, мов цвіт цвіте, і вже несе в село усе нове.

Бо молодь бере приклад з міста, де їздить часто, учиться, живе там.

І модними для них є "джінси", квітчаті спіднички, без рукавів блузки, як скрізь у світі.

Зате в неділю село вкращається. Нема церков, здається, немає свят, а вийти у неділю по обіді у село, й на кожній лавичці коло двора гурток людей, та такі прибрані всі, красиві, чисті.

— На те й неділя ж, — кажуть всі.

І де ті блюди, хусточки біленькі, чистеньке все, приправлене, набралось, — любо глянуть на село наше в неділю. І в хатах чисто, підлоги вимиті обідні лінші, — неділя залишається й тепер на Україні.

Молодші неділями їдуть до річок рибу ловити, в лісі проходжуються, а хто має авто або мотоцикл, їде далі в улюблені місця.

Гостюють люди, ювілеї, ім'янини, свята різні, поминки, — і столи вже повні страв. У селі — надарі стіл, ослони і просте накриття на столі з ляжок, вилوک. Борщі їдять з одної миски, а м'ясо достачають з тарілок. І в кожному селі "своя" горілочка дається. Їдять і п'ють багато на гостинах.

А звичай, хіба що принесе нове вже покоління.

У місті можна все купити, базари повні і багаті, багато приїжджих продавців з Молдавії і Грузії із ранньою зеленіною і овочами. Колгоспи вивозять автами на продаж капусту ранню, огірки. Часом стояти треба в чергу, проте поки продасть один колгосп, привозить другий, хоч ніхто не знає, коли хто привезе і люди беруть, що можуть.

Девіз життя є дістати, — це головне.

Магазини в місті нові, модерні, купити можна майже все. Часом черга на добру ковбасу, на дешеве м'ясо, на свіжі огірки чи помідори. Зате консерви, риба, крупи різні, цукор, борошно, лавровий лист і присмаки всі, — цього є повно і всі купують, хто що хоче.

З одержі, взуття і прилади всі теж можна все купити, хоч ціни є високі.

Лиш на килими треба довго ждати і замовляти роками наперед і авта теж.

І це є мрія багатьох тепер на Україні — мати авто і килим у хаті.

Проте люди, як люди, — життя для них — не ціль, змагання, осяги, і від кожного успіху втіха. З гордістю люди хваляться перед гостями своїми хатами, городами, частують достатками і радіють з того, що мають.

Занадто багато років пройшло того життя, вирости нові покоління, які іншого не знали, приійшли звички в людей і їм здається, що іншого життя й не може бути, а їхнє життя тепер ліпше, добре...

У кожній хаті і в кожній квартирі від 6-ої години ранку до 11-ої вечора включений радіоголосник, який говорить про осяги в праці, про ударні змагання і співає пісні, часто гарні українські пісні і з ними ви чуєтесь дома, в своїм краї, в Україні... Про великий світ і його життя майже нічого не говориться і хто не бачив його, нічого не знає. В уяві людей то є світ чужий, капіталістичний, ворожий їм, що хоче їх знищити.

Тому до вас ставляться з цікавістю, співчувають вам, що ви живете в капіталістичному світі і вас, бідних, там експлуатують. Навіть підкреслюють свої застереження до вас, як одна добра знайома сестри, подаючи каву, сказала: "пийте, не бійтеся, я отруї там не поклала". — Ніби зі сміхом, але ті слова такі почуття прозраджують її, — ми два світи, ворожі світи.

Вперто й пляново пропагуються там ідеї того світу і владно панує Росія, підкоряючи собі все, що можна підкорити.

У парках, де були колись церкви, тепер стоять палаци культури, — молоде покоління про церкви вже й не знає, що вони там колись стояли. А в палацах культури пропагуються "нові" ідеї. Скрізь там портрети Леніна, Маркса, Енгельса, а в парках статуї Горького, Чехова, Толстого, Пам'ятники Шевченка і Лесі Українки можна стрінати в Києві, — на провінцію вони ніби не дійшли. Щоденний місцевий часопис виходить чомусь в російській мові, обласний часопис може бути в українській мові, але його не скрізь можна купити. В місті, в парку, в крамницях, на пошті, в банку, — скрізь російська мова. На одну українську школу місто має, звичайно, п'ять російських.

Це — реальність сучасної України.

Вкорінена вже в свідомість соціалістична система, що в ній люди бачать свої вигоди: недорогі квартири, безкоштовна медична опіка, і навчання; при фабриках — профілактики (відділи оздоровлення), безкоштовні або по зниженій ціні путівки на відпочинок і т. п.

А поза тим життя повинні кожного своїм власним змістом: люди женяться, родяться діти, вмирають своєю і випадковою смертю люди, — і все це має свої обряди, зустрічі, гостини, поминки, де люди п'ють, їдять і забувають про все на світі, живучи своїми радощами й болями, як і всі люди.

А люди найперше живуть своїми почуттями. В тих почуттях сучасної України ранами незагоєними зносяться пам'ятники в кожному селі і місті з іменами сотень забитих на війні, болять рани загублених членів родини, і люди бояться, не хочуть війни. Бо війна — це руїна і смерть, а кожна людина хоче жити...

— Ми повинні любити Україну такою, як вона є, а не такою, якою ми хочемо її бачити, — сказав одного разу видатний наш український політик.

Побачивши Україну сучасну, я починаю розуміти й любити її новою любов'ю. Не містично-ідеальною — не плакучо-жалісливою, а любов'ю, спертою на дійсності сучасного життя свого народу.

Ол. ЗОЗУЛЯ

НА ВИГНАННІ

(Розповіді)

Він стояв в українській книгарні біля рекламного прилавку і уважно розглядав книги. Його згорблена постать стверджувала, що власником її має бути професор М. Голобородько. Я підійшов впритул і мовив:

— Миколо Трохимович? Де ви тут взялися?...

Він ще більше здивувався і посмішком відповів:

— Звідти, звідкіля і ви. А як ви мене пізнали?

— По капелюхові. Старшого ж його в Києві, напевно, не було.

Отак обмінялись репліками і потиснули один одному руки.

З книгарні зайшли в Кольцовський сквер і сіли на ослоні біля пам'ятника поета, і Микола Трохимович почав свою оповідь:

— Про процес СВУ ви читали в пресі. В опері мені не довелося виступати. Судила заочно трійка ГПУ — три роки заслання без мінусів і плюсів.

— За що ж?

— За те, що хотів повалити владу, що працював фейлетоністом у газеті "Рада", за те, що знаю кілька мов, і ще чорт-зна за що. Мені ж здається, що моя вина була в тому, що я час від часу заходив на службу С. Єфремова. Секретарка його усіх відвідувачів реєструвала. Книга реєстру попала до ГПУ і всіх зареєстрованих зачислили до вигаданого Союзу. Про цю організацію довідався я лише від свого слідчого.

Після закінчення театральної комедії слідчий зачитав мені вирок трійки, в якому говорилося: "Вислати на три года за предели України в г. Воронеж".

— Аж за 100 кілометрів від України?!

— Яка вина, така й кара. У вагоні поїзду, куди мене привезли, сиділи вже київські професори: В. Дога, В. Страшкевич, М. Мандзюк, В. Шарко, С. Титаренко, Гарасименко та Виногра-

---

Це ж ваша степова, прекрасна Україна, і коли ви любите її всім серцем і душею, бо вона є корінь вашого життя і все, що ви маєте найдорожчого в світі, то треба шукати до неї доріг, бо інших доріг у вас немає в житті, крім свого краю, свого народу й своїх найдорожчих.

Україна живе й оживає міріадами невидимих струмків у душах людей сучасної України, — Україна безсмертна, як безсмертне саме життя.

Ці враження й думки сповнюють нашу душу й свідомість, коли літнім сонячним днем повертаємось знову до Києва, а звідтам назад на Захід, де за ці роки ми створили своє друге "дома" на чужині.

(Продовження на стор. 28-ій)

дов. Усі засуджені на трирічне заслання у Вороніж. Їхали ми під "почотним караулом" — де-белого парубійка з трьома кубиками. Хоч поговорити кортіло, але при такому свідкові тримали язики на запорі. На станції Ліски наш опікун мовив: "Ви тепер на території Росії. До Воронежа їхатимете самі. Вручив нам залізничні квитки і мовив: на все добре!"

До Воронежа приїхали на світанку. Зайшли до готелю — місць нема. Хтось порадив спробувати щастя в "Домі крест'янина". Тут нам пощастило. Зав. домом одержав з кожного свого карбоганця, завів до великої залі, умебльованої нарами, розхитаним столом та двома лавками й мовив:

— Располагайтесь слева.

"Располагались" ми там цілий тиждень. Удень ще с'як-так, а увечері, коли заля переповнювалась базарним "крест'янством" — гірше карантинні камери: самогон п'ють, чадять самосадам та матюкаються. А за вікном коні хропуть та копитами вибивають. І все ж, після тюрми, на цих нарах ми відпочили і душою окріпили.

Коли наш завдомом довідався, хто ми, зразу ж відрекомендувався, що й він на нас скидається, бо його діда було вислано з військом Б. Хмельницького на Дике поле. А згодом батько переїхав до Воронежа. Можливо, доля його діда заохотила "зава" підшукати нам усім притулок у приватних людей. Мене ж влаштував у літнього поляка, батька якого в 1905 році було вислано з Варшави до Воронежа.

У Свідзинського, власника дому, в трьох кімнатах жили студенти. Сам господар жив у кухні, один куток якої віддав мені з умовою, що я розмовлятиму з ним його мовою. На моє щастя серед студентів виявилось трьох бездарних, яким я виготовляю контрольні лекції. З цього і живу.

— Скільки ж вам платять?

— Натурою. Щосуботи батьки їхні привозять чималенькі "сидори": хліб, сало, яйця, крупу. Платять щедро, ще й на "кавалерку" пару карбованців додають. Коли ж до цього "спецпайка" додати, що садиба господаря досягає річки та верболозів, то, здається мені, що живу в Ірпені. До мене часто навідується Сергій Титаренко. Навіть часом гарну рибку впіймає. Якщо хочете його відвідати, я можу провести. Мешкає він біля клубу Карла Маркса.

***

Сергій Григорович Титаренко — це колишній власник української друкарні, що містилась на розі Хрещатика і Фундуклейвської вулиць. Після того, як друкарню конфіскували, він зайняв посаду головного редактора видавництва "Книгоспілка". На цій посаді його було й арештовано. Під час ревізії було вилучено повість М. Івченка "Робітні сили" з дарчим підписом та срібну цигарничку з написом "С. Титаренкові від А. Ніковського". До цих речей слідчий додав знайомство з Єфремовим, Дурдаківським та Черняхівським, і змайстрував справу участі в контрреволюційній організації СБУ. Обвинувачення було настільки безглузде, що слідчий вважав зайвим включити Титаренка до складу обвинувачених.

справу яких розглядав суд у Харківському театрі. Колегія ГПУ заочно винесла присуд у трьох рядках: "С. Г. Титаренка, за участь у СБУ, покарати трирічним адміністративним засланням у м. Воронеж".

С. Г. Титаренко. Фото 1956 р.

Я знав, що за висланцями стежуть пильні очі, тому й відкладав свою візиту до слушного часу. Вперше відвідав я С. Титаренка на 1-ше травня 1931 р., коли всі агенти стовбичили на параді-демонстрації.

Зустрів він мене радісно й здивовано, бо знав, що я живу в Харкові і... от тобі маєш! Розмова з початку не клеїлась. Здавалось, що не було з чого почати.

— Як же ви тут влаштувались, з чого живете?

— Перекладаю Гоголя та Костомарова.

— Хто ж вам дав таку відповідальну роботу?

— Біржа праці, — жартуючи відповів.

Дуже скупо розповів про піврічне перебування на державних хлібах та під пильною охороною. Свою розповідь закінчив обережним натяком, мовляв, комусь українська інтелігенція стоїть поперек дороги. Отож, як бачите... Це, на той час, було сказано відважно. Решта висланців при зустрічі від подібних розмов відмахувались, як від спасівчаної мухи. Словом, жили затуркані-налякані.

— Як влаштувались інші?

— Проф. Шарко викладає математику в с.-г. інституті, Страшкевич ристється в обласному архіві, проф. Дога працює статистиком "Заготсина", Виноградов стукає на рахівниці в "Союзм'ясі". Словом, усі мають сяку-таку роботу. До Страшкевича вже й дружина приїхала й працює друкаркою.

Аж через рік довідався я про ті переклади: В.

У ХОЛОДКУ АПЕЛЬСИННИХ ГАЇВ

Був спекотний літній день року сорок четвертого. Я лежав на старій каналі. Дошкуляла хвороба. І треба було якось забутись. Спробував щось зримувати. Вийшов вірш, зовсім несумісний із моїм оточенням. Був це поклик, звертання до невідомої красуні. І були в ньому рядки:

Цілуватиму я твої руки
В холодку апельсинних гаїв.

І зовсім не тямилось мені, до кого я звертаюсь і куди кличу. Але був у віршах заклик до втечі — разом — через море, у країну південного сонця, виноградників і помаранчевих гаїв. Про цю потаємну мрію я до того часу навіть сам не підозрівав.

І звичайно, анітрішки не вірив я у здійснення такої мрії. Ну скажіть, чи можна було вірити? З пошкодженням зором, сам як палець, у розпалі страшної, нечуваної війни, та ще й у сталінській Росії — як міг я сподіватись на подорож у якийсь далекий, чарівний край?

А у спекотний літній день сімдесят третього року, о тій саме порі, сидів я на траві посеред помаранчевого гаю. Духмяні пахощі дурманили голову. І просто на плече мені схилився незірваний апельсин.

— Урожай вже зібрали, — але, якщо плід надто густо обріс цвітом, то його не зривають. По-

Підмогильний, що працював у цей час у видавництві ДВОУ, через батьків дружини, що жили в Одесі, переселив Титаренкові твори для перекладу. Цим шляхом повертались перекладені твори до видавництва. Досі ніхто не знає, що переклади "Старосвідських поміщиків" і інші твори, підписані П. Вільховим, є перекладом С. Титаренка.

Останні роки С. Титаренко працював економістом поліграфтресту. До Києва повернувся під час війни, бо після відбуття кари жити на Україні було заборонено, у 1943 році разом з іншими втікачами виїхав на Захід. Пережив таборове лихоліття і доживати своє життя переїхав до Америки. Хоч працював він фізично в ресторані, але на долю не нарікав.

В останньому листі до мене писав: "Чи не маєте випадково фото М. Голобородька. Про нього в 1-ім томі Енциклопедії не з'ядено. То можна б ще подати про нього відомості в дальших томах, під літерою "П": Пригара (його літературний псевдонім). Думаю подати до "Е. У." коротко про нього: він чи не найбільше заслуговує на увагу від багатьох там уміщених українських діячів". М. Голобородько помер в м. Києві в січні 1943 р.

Покійний С. Титаренко не мав дітей. Більшу половину свого життя прожив на вигнанні та еміграції, сумуючи за рідним Києвом.

тривожить цвіт — і не визріє новий овоч, — по-яснила мені моя супутниця.

— Який Содом здійснюється у Києві чи в Москві, коли "дають" апельсини, — продовжувала вона. — А тут, бачиш, ось там далі — довгий ряд ящиків із зірваними апельсинами. А скільки їх під колеса попадало, коли ми їхали! А ти про що оце думаєш?

Я мовчав. Адже так багато пережито було за оті двадцять дев'ять років!

Коли я познайомився з моєю майбутньою дружиною, я поділився з нею своєю мрією. А мрія стала надією. А надія перетворилася у плян.

І були ОВІРи, і нахабні секретарки, і ночі тривоги, і дні радісного очікування, і шкурництво митних чиновників у Чопі, і нарешті — австрійський офіцер, який із ввічливим привітанням зайшов у вагон, і добродушний, милий австрійський кондуктор. Залізна завіса за спиною!

...Я розповів їй про вірш, написаний двадцять дев'ять років тому.

Вона негайно ж насторожилася ревниво:

— Ти до кого так оце звертався?

— До тебе.

— До мене? Але ж ти мене тоді не знав. Ти мав якусь подругу, еге ж?

— Ні, якраз тоді не мав. А знаєш, я сам із себе кепкував, коли пускався у фантазії та уявляв собі оцей гайок.

— Оцей самий?

— Оцей. І бувало, що глузував сам із себе. Мрії мої золоті, мрії мої нещасливі. Але бачиш — збуваються іноді — мрії.

— І про яку таку країну ти думав? — допитувалася вона.

— Я тоді не знав, як вона називатиметься. В усякому разі — про свою країну.

Ми пішли берегом моря у затінку пальм, і я пригадав іще рядок із мого старого вірша: "Ми йшли під пальмами вздовж моря"...

— Перестань, — сказала вона, — отак можна повірити, що в житті все збувається!

— А ти — вір, — порадив я.

(Переклад з російської)

РЯТУЙТЕ!

Вмирає мова, вмирає культура, та крок за кроком, день за днем. ДУХОВО ВМИРАЄ НАРІД. На рідній нам УКРАЇНІ, вбивас нас ворог. А хто тут, у Канаді? Самі ми себе мовно вбиваємо. Це САМОГУБСТВО — ГРІХ. Чи може бути в світі мама, що хоче бачити як вмирає рідна дитина? А ми не тільки бачимо, але допомагаємо тим, що говоримо до рідних своїх ЧУЖОЮ МОВОЮ, а ще гірше — дозволяємо їм говорити ДО НАС чужою нам і їм мовою.

(Бюлетень Інституту ім. П. Могили в Саскатуні.).

УКРАЇНСЬКА МОВА В АМЕРИЦІ

II. Польонізми в мові американських українців (15)

Під впливом польської мови дуже часто кажуть і пишуть: "глибокий на два метри" — з польсько-го *głęboki na dwa metry*, *широкий на два дюйми* — з п. *szeroki na dwa cale*, *довгий на три метри* — з п. *długi na trzy metry*. Українські відповідники до цих польських висловів такі: "завглибшки", "завширшки", "завдовжки", а також "завбільшки". Приклади: "Рівчак був завглибшки з піваршина" (Гр.); "Видрав стюжку завширшки в долоню" (Мирн.); "Здоровий щупак з лікоть завдовжки" (З. Тул.); "Буйні градини з дрібну сливу завбільшки били моряків" (З. Тул.); "Здоровенні будяки, завшишки в ріст високого чоловіка..." (Фр.). "Спінені вали, завдовжки з півкілометра, завшишки як пароплав, котилися перед ними" (Труб.). "Сам той ОХ на корх завшишки" (Л. У.). "Камінь такий завбільшки, як де є хата велика" (нар. казка). "Так завдальшки, як до тієї греблі, сиділи в очеретах дикі качки" (Гр.).

Отже, замість непотрібних польонізмів "глибокий на два метри" і замість непотрібних русизмів "глибиною в два метри" і т. д. — треба вживати українського вислову "завглибшки", а також "завшишки", "завдовжки", "завбільшки", "завтовшки", "завдальшки". Про це докладно розповідає Б. Антоненко-Давидович у своїй цінній книжці "Як ми говоримо", К. 1970, стор. 212. Багато прикладів вживання таких висловів як "завдовжки", "завшишки" тощо є в академічному Словнику Української Мови, том 3, Київ, 1972.

Замість непотрібного польонізму "викладник" — з п. *wykładnik* треба вживати українського слова "покажчик".

У реченні "його гостюватиме Вальдгайм" маємо польську, а не українську побудову речення (з п. *gościć kogoś*). Українське слово "гостювати" — неперехідне дієслово. Не можна казати: "гостювати когось", в українській мові вживається вислів: "гостювати у когось". Приклади: "Він гостюватиме у Вальдгайма". У нас мама гостювала тижнів півтора (Л. У.). "А гарний який козак у нас гостює (Тоб.). "Син недовго гостив у батька" (Мирн.). "Гостював саме того літа в учителів брат учительки..." (Гол.).

По-польському, а не по-українському звучать такі вислови: "пошана для рідної культури", "пошана для старших" — з п. *szanunek dla starszych*. Тут замість прийменника "для" треба вживати прийменника "до": "пошана до рідної культури", "пошана до старших". "...з пошани до їх творчої праці" (Вол.). "...з пошани до освіти" (Тул.).

До непотрібних польонізмів належить і слово "доглибно" — з п. *dogłębnie*. Український відповідник до цього польського слова: "глибоко".

Вислів "Дантейське пекло" — польонізм, з п. *dantejski*. По-українському кажуть: "Дантове пекло". Приклади: "Полум'ям вічним на жах всім нащадкам ДАНТОВЕ ПЕКЛО палає" (Л. У.). "...картини, що нагадують часом ДАНТОВЕ ПЕКЛО (М. Коц.) "...перед цим жахом блідли картини ДАНТОВОГО ПЕКЛА" (О. Біл.). "...пройти ДАНТОВЕ ПЕКЛО війни" (Гонч.).

Часто під впливом польської мови вживаються такі сполучення слів: "двох хлопців" (з п. *dwóch chłopców*) замість "два хлопці", "двох сенаторів" замість "два сенатори", "на Заході перебуває трьох однокурсників Козова" замість "три однокурсники". В українській літературній мові підметом буває іменник у формі називного відмінка, а не родового відмінка. Приклади: "Стулилися краями дві половини..." (Коц.). "...приїдуть у село два американці (С. Ол.). "Ой у полі два явори" (нар. пісня). "Невеликі три літа марно пролетіли" (Шевч.). "Ой, три шляхи широкії докупі зійшлися" (Шевч.).

Вислів "закоханий в ній" — це польська конструкція фрази з п. *jest w niej zakochany*. В українській літературній мові слова "закохатися", "закоханий" керують знахідним відмінком з прийменником "в", а не місцевим відмінком з прийменником "в". Приклади: "Закоханий у неї". "Закоханий у науку" (Довж.). "Закоханий у себе" (Коц.). Закохався в Явдоху" (Мирн.). "Закохався в дівчину" (Гонч.). "Закохалися обидві сестри в одного Івана" (Шевч.).

У реченнях: "Політичні спостерігачі не заскочені вибором Б.", "Я був цим заскочений" — польонізм "заскочений" від п. *zaskoczony* зовсім непотрібний, бо є відповідні українські слова, якими треба замінити ці польські слова. І тоді ці речення звучали б так: "Політичні спостерігачі не здивовані...", "Я цього не чекав" або "Для мене це була несподіванка".

В українській мові є слово "заскочити", але воно має цілком інші значення. Вживається це слово у таких, наприклад, контекстах: "... в постоли заскочило два зерняточка" (Стор.). "Вештаючись по деяких повітах, я заскочив і в Гадяч" (Мирн.). "Огонь заскочив їх усіх у сні" (Фр.). "Здригалась Р. кожен раз, коли вікна раптом блакитніли од сильної блискавки і меблі, заскочені світлом, немов розбігались з якоїсь таємної наради" (Коц.).

Замість чужого для української мови вислову "фізична загибля людства" — з п. *zagłada* значно краще сказати: загибель або загибель. Польонізм-діалектизм "загибля" іноді вживався в творах деяких письменників, але в літературній мові замість "загибля" вживається слово "загибель" (загибель). Приклади: "Готують нам загибель" (Крим.). "Звістка про загибель Січі вразила всіх. (Довж.). "Тим загибелі нема, кому світять ідеали" (Гр.). Українськими відповідниками можуть бути "загин", "знищення". Приклади: "Любіть Батьківщину..., і вам не узнати нікому загину..." (Сос.). "Я врятував його від неминучого загину" (Коц.). "Терпи до загину" (Шевч.). "...Та в серці носив до загину" (Л. У.). (Віддати на знищення вогнем і мечем".

Часто в газетах доводиться читати такі вислови: "нуклеарна зброя" (з п. broń nuclearna), "нуклеарна енергія" (з п. energia nuclearna). В українській літературній мові є такі відповідники на ці польські вислови: "ядерна зброя", "ядерна енергія". (Див. СУМ, II том, стор. 625).

Часто вживається непотрібний польський фразеологічний зворот: "не до подумання" — з п. to jest nie do rozmyślenia. Український відповідник до цього польського звороту — "це тяжко собі навіть уявити".

Зовсім недавно в одній газеті з'явився такий чисто польський вислів: "кандидат на опорожнене місце в Сенаті" (з п. orgólniać (mieszkanie, sąle, pokój). Українські відповідники такі: "звільнене", "вільне", "вакантне".

Українське слово "опорожнений" має інше значення і вживається в такому контексті: "Не кожному й по чарці стало, як пляшка й опорожніла" (Свидн.). Отже, може бути опорожнена пляшка, опорожнений глечик, опорожнена чарка, опорожнена миска, себто якийсь посуд, але не місце в Сенаті. Якщо мова йде про ніким не заміщену, вакантну посаду, урядовий пост, то тоді кажуть: вільна посада, вільне місце".

У реченні: "арештували під замітом організування (?) вбивства Х." вислів "під замітом" є польонізм — з п. być pod zarzutem czegoś. Українською мовою ця фраза могла б звучати так: "...арештували в зв'язку з обвинуваченням змови на життя Х.". Слова заміт і під замітом в українській мові немає.

Засмічують українську мову й такі польонізми: "здетермінований" (з п. zdeterminowany), "спрецизований" (з п. sprecyzować). Замість цих чужих і непотрібних слів треба, звертаючися до багатої української лексики скарбниці, вживати таких українських слів: "рішучий", "уточнювати", "уточнений". І тоді замість речення: "Поляки — народ здетермінований" краще було б сказати: "народ рішучий".

Часто замість того, щоб сказати: "створено окрему комісію", кажуть: "покликано до життя окрему комісію" — з п. powołać do życia. Український вислів "покликати до життя" означає "дати поштовх до розвитку", "збудити", а не "СТВОРИТИ". (Див. СУМ, 7, 31).

Різні значення в українській і польській мові має слово "перепроводжувати", "перепроводити". Ті, що кажуть: "перепроводити збори" (п. przegrowadzić zebranie), "перепроводити пробу" (п. przegrowadzić próbę), "перепроводити вибори і т. д.", — вживають слова "перепроводити" в польському значенні цього слова, а не в українському значенні. По-українському треба казати: "проводити, провести збори" і т. д. (Див. Рос.-Укр. Словник за ред. С. Єфремова. Вид. Укр. Акад. Наук. К. 1928, Том 3, стор. 558).

Українське слово "перепроводжувати" — перепроводити означає рух через щось: "перепроводив повстанців через кордон" або ж означає "відправляти або доставляти когось або щось в інше місце": "Я хочу перепроводити монголів на Угри" (Фр.). "Фронт підійшов до Дніпра, табір

не збиралися нікуди перепроводжувати" (Ю. Янов.).

Немає ніякої потреби вживати польського слова "прокуратор" (з п. prokurator), коли існує всім відоме слово української літературної мови "прокурор". В українській мові є й слово "прокуратор", але воно має цілком інше значення: таким словом називали в дореволюційній Росії "провіреного у справах". Крім того, слово "прокуратор" означає "управитель господарства в стародавньому Римі".

Замість того, щоб казати "міністерство юстиції" кажуть "міністерство (департамент) справедливості" відповідно до польської назви ministerstwo sprawiedliwości. А замість української широко вживаної назви "міністерство фінансів" вживають польської назви: "міністерство (департамент) скарбу" з польської назви: ministerstwo skarbu. Таке безпідставне вживання польських назв в українській газеті нічим не виправдане!

З польської мови без усякої потреби ввійшло в газетну мову чуже й непотрібне слово "промієнтний" ("промієнтна особа", "промієнтна постать"). Замість цього польонізму — з п. promienny — треба вживати: "впливовий", "визначний".

У вислові "річевий аргумент" польонізм "річевий" (з п. rzeczowy) треба відкинути й замінити його українським словом: "слухний (діловий, посутній) аргумент", або ж "переконливий аргумент", "незаперечний" і т. д.

Замість польонізму "раптовий" (з п. gwałtowny) треба казати: "раптовий". Приклади: "В. дивувався цій раптовій зміні в настрої вчительки" (Коц.). "Бій, що так раптово почався, так само раптово й затиш" (Цюпа).

Часто вживане польське слово "склеп" (з п. sklep) треба відкинути й замінити його широко вживаним українським словом "крамниця". Замість "склеп з обувом" (п. sklep z obuwiem) треба казати "взуттєва крамниця". "На базарі стоять рядками крамниці" (Н.-Лев.). "Власники крамниць поспішали спустити залізні штори на вітринах". (Смол.).

В українській мові є слово "склеп", але воно вживається в значенні "закритого підземного приміщення, де зберігаються труни з померлими". Слово "склеп" вживається також в значенні підсобного приміщення, де зберігається зброя або господарський реманент. Приклади: "Єремії здалося, що десь у стіні одчинили sklep із-під землі й звідтіль, з отчиненої домовини, встав мрець у червоній мантиї" (Н.-Лев.). "...склепи на зброю" (Тул.).

Вислів "історичне підложжя" з п. podłoże треба замінити українським висловом: "історичний ґрунт". Приклади: "Дедалі мітичні легенди переходять на ґрунт дійсної історії (Крим)". "Шевченко не відривався від нашого історичного ґрунту" (Грінч.).

В українській мові слово "підложжя" має інше значення — те саме значення, що й слово "ложе". Приклади: "Потік пінився, гримів, лопотів по своєму кам'яному підложжі" (Круш.). "Базу цю (Продовження на стор. 14)

Павло ТИЧИНА

ПОДОРОЖ З КАПЕЛЕЮ СТЕЦЕНКА В 1920 РОЦІ

Уривки з щоденника

8-го вересня.

Остання співанка.

"Було літо, було літо та й стала зима" — пливе од сцени, душу розтривожує (це Глієра). Заплаче альт, заплаче-заридає. За ним сопрано, і тенор, і бас. І в кожного печаль... Ну чого там — сам себе втішаю — не такі зими були, та й то переживали... А потім тут же фактична помилка: після літа осінь буває, а не зима.

Другої починають: "Ой у полі жито копитами збито. Під білою березою козаченька вбито". Розкладка Гайди. Ще не чув. Заплющив очі, щоб краще схопити... І раптом — що таке? — десять протодияконів з болгарського розпіву виводять у соборі. А на кожному з них: хрест, хрест, хрест... Звідки така мішанина? Чи, може, я не вслухаюсь? Ах так, це ж козаки громадянську панахиду правлять, а від церкви лише тінь упала. Хрест, хрест...

14-го вересня.

Музей Губсоюзу кооперативних товариств — як той вокзал. Корзини, торби, торбинки. У залі теж. Пів до шостої, а возів ще нема. Нарешті о 6-ій годині до Губсоюзу під'їхало дві площадки. Збирались в залі попрощатися з субсоюзівським правлінням і почали грузитись...

А ось ми вже на станції. Ми, виходить, їдемо "Максимом Горьким". Власне, це гірш, ніж "Максим Горький" — це звичайнісенький собі вагон для перевезки худоби, але його ще за царських часів чогось прозвали "Максимом Горьким".

Свистять паровози, іноді з рушниць десь бахне. Кажуть о першій годині ночі рушимо. Розстеляю шинелю й лягаю. Мулять яблука в кишені, але вставати не хочеться...

16-го вересня.

Гуде-гримить наш поїзд, рельси то заспівають, то заскугилять, як собаки. Івга Петровна відкинула книжку й схилилась на стіл. Книжку бере друга вартова. Це "Камелії" Богацького. Очевидно, книжка комунальна. Невже і нас тільки з нудьги читають?

Непомітно світає. З другого вагона староста питає, яка станція.

— Фастів, уже Фастів, — відповідаю я.

Олександр Станіславович стоїть на тій точці, щоб як мога менше кожен витрачав енергії на добуття хліба. Отже — за комунальне господарство.

Цікаво, що вчора хліб кожному коштував 180 карбованців, а сьогодні дешевше; обід учора 400 карбованців, а сьогодні 200. Що значить — з Києва рушили.

17-го вересня.

— Посунься, товаришу.

— А ти, хто такий?

— Як, хто такий — чоловік!

— Ну дак іди к чорту, як так.

— Карапиші! Карапиші! — кричать з верхньої полиці. Обліплюємо вікна й двері: як розчарування — нічого цієї ночі не горіло тут.

— А вам треба, щоб зараз тут при вас горіло? Ну й народ ці кровожадні панночки.

Корсунь. Стоятимемо довго. Адміністрація оголошує, що зараз буде співанка...

18-го вересня.

Півні співають. Повітря чисте, свіже. Але сонце, по всьому видно, пектиме не згірш, учорашнього. На базар розходимось. Містечко починається зараз же за станцією.

Це Сміла.

Євреї походжають, заклавши руки за спину, і на базарі майже нічого нема. Павлу Васильовичу сала треба. М'ясник одрізує тоненьку, як папір, смужку сала, з якої, здається, цигарку скрутити можна, і дас з ножа Павлу Васильовичу. Той пробує і кривиться.

— Дядю, беріть у нас, ось дивіться, що за сало... а!

— О 2-ій годині співанка в гімназії. Шукаємо. Сріблянська вулиця. Мужська й жіночі гімназії поруч. Прекрасні будинки, коло кожного сад. Навпроти театр Кучеренка. Якого Кучеренка? — щось знайоме прізвище. А потім згадую: це ж я ще вранці афішу бачив "Кучеренко... "Вій"... "Нещасне кохання". Дійсно — ідилія.

...Їдемо на концерт у Бобринську. Сонце заходить, і на полі повно золотої мли. А там, де од дерева тінь пада, мла стає сіро-зеленою...

21-го вересня.

З Балаклі післяобід телефонують: приїздить, вечерея буде, й переночує.

Їдемо в Балаклею. Дехто роззувається. По шосе вся трава, всі куці низької акації в пилюці. Сонце якраз нам в очі світить.

Перед кожною піснею Кирило Григорович говорить перші слова пісні й що за пісня. Нарешті — "Заповіт" Тараса Шевченка.

Вся зала встає. Задні ряди також встають, як і перші. Хор не дуже добре звучав — тісно, сцена теж мала.

Після "Заповіту" з задніх рядів кричать: — Слава!

Збору всього 20.000. У Смілі збору — 95.000. Вертаємось знову через Балаклею. Будки.

Мужчини по черзі несуть зароблений пуд цукру. До вагонів прийшли о 5-й годині ночі по урядовому.

22-го вересня.

Черкаси. Садок за водокачкою. Спали в садку. Галя гукає Кирила Григоровича:

— Там приїхав уповноважений, газету привіз. Галас такий по всіх Черкасах. Уже в касі 60.000 карбованців є, а ще ж зовсім рано. На сцені великий портрет збоку — Тараса Шевченка. Публіка ще не вся сіла, шумить. Кирило Григорович вийшов, оплески.

З першої ж пісні — біс, біс!

"Попід терном стежичка" — аж тричі викликають. "За городом качки пливуть". Вертаємось із концерту. Місячно, дорога біла-біла, а по ній тіні м'яккі лягли. Мужчини по черзі несуть відро з медом. Успіх нас теж захопив. Ідемо, сміємось, співаєм.

25-го вересня.

Ідемо в Бобринську. Зупиняємось на хвилинку в Смілі. Селяни обліплюють вагони з дошками, хоч коло тих вагонів іще й нема паровоза. Куди вони їдуть? Кругом банди. Доведеться вертатись у Смілу. Кулемет десь за вагоном озивається.

Нас причеплять або зараз, або ж уранці. Вночі бояться поїзд пускати на Новомиргород, бо туди вже три дні поїзди не їдуть. Отаман Хмара зруйнував залізницю, все геть к чорту зніс і на п'ятдесят верстов забрав.

30-го вересня.

Кулемет чути. Капустяне. Зараз Новоукраїнка буде.

Ще одна станція — і Єлисавет видно. Унизу синіє. Заводів багато. Церкви уродили теж. Прорізаємо мостом, під ним річка, немов у ворочок води набрав хто. Наші сміються.

На базарі дуже дорого. Але багато чого є. Борщу можна з'їсти, сиру галандського, налісників, помідорів, кавунів. Молока тільки нема. Щоправда, хліб тут по 350 за фунт.

— Дозвіл на концерт є. Але все питання в тому, чи залишаться тут концертувати, чи проїждимось далі. Катеринослав зайнятий, на Зна-м'янку дороги нема. Коло Білої Церкви дуже щось непевне. Все це говорить за те, що нібито непевно задержуватись тут.

10-го жовтня.

Стоїмо у Вознесенську. Запасаємось продуктами на вокзальному базарі. Обіду ж не буде, через те що в тім вагоні дуже курить і в усіх голови почаділи.

Рушили. Вознесенськ ніяк не хоче нас кидати: далеко вже од'їхали, а він все тягнеться. Якесь річечка "Мертвовод" ділить його на дві частини. Зупиняємось. Якись хатки.

— Хто хоче їхати до Одеси, — кричать знадвору, — ідіть шпали тягать.

Станція Веселиново. Знову мужчин гукають шпали тягать. Що воно за поїзд, чорти його драли.

Стоїмо довго. Дійсно у вагоні духота несамо-вита. На сон бере.

Прокидаюсь — сало скварчить. Кирило Григорович теж очі протирає, спав.

Сіпнуло. Поїхали...

12-го жовтня.

Встаю дуже рано. Темно-темно, тільки пічка червоніє. Сало скварчить. Кирило Григорович запрошує чай пити. Він допомагав товарищі Галі вартувати. Як спалось? Та хоч би скоріше до філії переїхати!

Базар. Малоросійська вулиця. Дохла коняка — перша "достопримечательность" Одеси. Тут теж, як у Лисаветі з продуктовими картками на вулиці безпорядні ходять.

Із Сортировочної (вечір) ідемо. Море! Море! Широка без кінця дорога, на ній вози, вози, фаєтони. І пил. Тільки курява. Цілі хмари. Тож сірий пил? Сіре море, а не пил.

Знаходимо Ланжеронівську, № 2. Вукооп-спілка.

Двері одчиняються. Палець Павла Васильовича нас кличе. Вітольда Станіславовни постать з'явилась. Радо вітаємось. Цілуємось.

— Як же, як же, ніяк не сподівались, ми ж так раді, як ніколи. Це для нас справжнє свято буде. Ніхто так не зустрічав нас, як в Одесі...

15-го жовтня.

Концерт у Селянському будинку "Народні пісні". Світла мало.

"Ой на гору козак воду носить". За стільцями ліс рідкий. "Маки" — гарно. Публіка слухає. Загальні збори просто з концерту. Чи їхати на Київ, чи продовжувати подорож, одкладаючи на завтра вирішення цього питання?

21-го жовтня.

Звичайна "молитва" Кирила Григоровича, і всі встають. Треба раніш укладатись, бо сьогодні переїздимо.

Куди їхати — на Жмеринку, Бірзулу чи на Вознесенськ?

Ухвалює рада — на Жмеринку.

О п'ятій годині зібрались у залі попрощатися з кооператорами.

Чотири пісні. Староста промовляє. Передає скромний подарунок — ноти, це ті пісні, які ми тут співали.

23-го жовтня.

Укладаємось. Шпагату хто позичить? Площадка буде одна, виходить, тільки за кілька разів перевезе все.

На обід ще можна піти, хоч Павло Васильович каже, що не зручно, раз попрощались. По обіді з Кирилом Григоровичем купуємо півпуда солі в прислуги. Це пайок співробітник якийсь продає.

У вечері прийшли проводити нас співробітники Губсоюзу. Дівчата з нами ходять по перону.

Брати, прощайте! нам пора!

Туди, в степи, яри, долини,

Де б'ється серце України

На гордім березі Дніпра!

27-го жовтня.

Вапнярка. Збирається нарада при уповноваженому — куди взяти напрям? Кирило Гаврилович каже:

— Треба щось написати Леонтовичу.

Якщо виясниться, що до вечора поїзда не буде, то краще дамо концерт тут; виклинемо по телефону Леонтовича.

Павло Васильович і Олександр Станіславович вирішили до Тульчина проїхати. Кирило Григорович пише листа Леонтовичу.

28-го жовтня.

Вагон оглашає радісний гамір. Василь Семенович приїхав.

— Ну, як, розкажете! — Василь Семенович вітається, дістає листи Кирилові Григоровичу й Олександрові Ромуальдовичу. Ось там у листі написано все. Кирило Григорович читає про себе, Олександр Ромуальдович уголос. Капельняни хай беруть їжі з собою, рекомендується постіль брати.

Обідаємо. Одягаємось. Ідемо до возів. Поперед себе несемо вузли, в руки зашпори заходять. Дядько дивиться, як ми кутаємось у ковдри.

— Гаття, сива!

З деяких підвод устають під гору й забігають за дубки.

— От на той горбок виїдеш, і Тульчин буде видно.

— Стій! Куди їдеш? Що везете? Покажіть документи, — каже до нас дядько.

— Нічого не веземо. Ідемо з Вапнярки, концерт давати будемо.

— Пропускай!

Звертаємо в двір. Скоріше до хати. Ноги як дерев'яні. У хаті темно, але зразу теплом обдає.

— Вибачайте, товариші, — хтось із темряви говорить, — чогось світло забарилось.

Електрика засяяла. Кімнати, що уявлялись у темноті тісними, просторі; вони двома проходами по обоках з'єднані з залею. В залі столи накріті. Запрошують сидати. Кирило Григорович, як то кажуть, на ігуменському місці. Раптом він плече в долоні, за ним уся зала встає й вітає оплесками Леонтовича. З першого погляду щось є в обличчі од Кошиця, може, Куліша. Цілується з Кирилом Григоровичем. Знайомлюсь із ним. Дякує за книжку. І за листа теж.

По чарці дають. Битки з пюре, огірки солоні.

В театр ідемо з Миколою Дмитровичем. Театр у палаці, ось зараз, кроків триста.

Виходить Кирило Григорович — наш куток починає, і вся зала плеще. Співати важко, стомлено. Однак пісня "Ой гай мати", яку гарно виконують, оживають.

Перед піснею Вериківського Олександр Станіславович говорить з естради:

— Чого ми сюди приїхали? Не тільки того, що хотіли концерт дати, а тому що у вас, у Тульчині, живе видатний композитор Леонтович, пісні якого ми співаємо. От ми й вирішили до нього завітати завтра, а також відбудеться концерт тут. Речі виконані будуть найкращих сучасних композиторів: Леонтовича, Стеценка й Степового.

Співають "Маки", "Ой дзвони дзвонять". Ми-

кола Дмитрович притулює голову до стіни, слухає. Перший плече в долоні, і Кирило Григорович злегка усміхається.

Знову столи накріті, знову чарка. Публіка на всі заставки їсть огірки. Другу котлету просять, бо на обіді попереджали, що замість першого увечері буде друга вечеря. До півночі розмавляють, мостяться із сіном. Тепло в хаті.

29-го жовтня.

О 2-й годині, коли совнархоз скінчив заняття, знову Кирило Григорович збирає на співанку в кімнаті правління. Микола Дмитрович прийшов, і йому стільця передають через голови. Співаємо речі, що без піано йдуть. У тім числі й Леонтовича.

Коли почав Кирило Григорович говорити про Леонтовича, Микола Дмитрович перестав розмовляти з молодими товаришками і спокійно дивиться на сцену.

— Дозвольте вам... Вас знають у Лондоні.

Відповідь:

— Ну, це, звичайно, компліменти, які приємні панночкам, а от Кирило Григорович дійсно відомий скрізь, і всюди його люблять. А я, що я, може де-там і мене трохи знають.

У третьому відділі привітання.

Вечеря з чаркою. Співаємо "Як не женився", "Верба рясна". Гра, хто з ним сидить, то й з тим цілується. Знову адреса вкрита підписами. За нею мене згадують.

30-го жовтня.

— Ходім же сьогодні до мене, — запрошує Микола Дмитрович.

Микола Дмитрович грає нам із своєї опери "Русалчин великдень".

— Чи оце, Кирило Григоровичу, не буде нудно, ніби воно повторюється.

— Е, це ми з вами мініатюристи, і коли беремося за велике полотно, то все боїмось (а на двох нотах Вериківський шедевр створив).

Збираємось прощатись.

За чверть години поїдемо. Підводи вже в дворі.

2-го листопада.

У ночі чуємо, що ідемо. У серці солодко лоскоче — скоро дома б.

Як тільки приїхали на станцію — Олександр Станіславович вилазить з "катакомбів" і виходить. Через хвилину чуємо надворі крик.

— Нащо ви одчепляєте наш вагон?

З Бровок поїзд вийшов. Ждемо. Довго-довго.

Нарешті поїзд прийшов. Вся річ тепер у тім, щоб наші вагони підкотити до хвоста. Знову мужчини встають. Ледве рухаються вагони. Швидше, ніколи ждати. Нарешті рушили — двадцять верстов, — і от ми вже в Козятині на товарній станції.

День пропадає.

3-го листопада.

Я заслаб.

"За Вітчизною" подав О. З.

"МОЇМ СИНАМ, МОЇМ ПРИЯТЕЛЯМ"

Під таким недвозначним заголовком вийшла в кінці 1981 року велика (на 616 сторінок) і цінна змістом книжка відомого нашого літературознавця — голови Об'єднання Українських Письменників "Слово" в Канаді — Юрія Клинового. Хоч книжка отримала вже винятково багато прихильних відгуків і навіть кілька добрих рецензій у закордонній українській пресі, проте природа цієї книжки така, що про неї ще часто писатимуть, її вивчатимуть і цитуватимуть зокрема таки там, в Україні, коли прийде на це час.

Книжка Юрія Клинового вийшла під маркою "Слова", але друкowana в Торонто, правдоподібно на кошт автора, бо Об'єднання українських письменників, на превеликий нам сором, за тридцять років не знайшло меценатів серед розбагатілої української громади й свого фонду на видавання книжок та на стипендії своїм членам-письменникам, на жаль, не має.

Мабуть саме тому автор в особистій присвяті з почуттям іронії пише, що його книжка "безцінна", і відсилає читача на 613-ту сторінку, де внизу виразно сказано: "Книжка ціни не має, бо в продажу її не буде. Тираж — 300".

Дехто з рецензентів додає у малому тиражі факт, що "автор не прагне ні слави, ні заробітку", інші для форми згадують про "друге видання книжки", але на мою думку, автор просто — розчарований реаліст. Він знає, що розбагатілі

українські "політичні емігранти" на Заході (і навіть чимало професорів!) українських книжок не купують і не читають. І хоч деякі з них дають ще гроші на українські університетські катедри, але їхніх дітей на цих катедрах негусто. В Україні ж його книжки тим часом не допустять чужі і свої ревні охоронці всього закостенілого "соціалістичного" безглуздя. Звідси авторове, я б сказав, — демонстративне — "Моїм сином, моїм приятелям". Тираж — 300, і ніякого натяку про "друге видання".

Уважливий читач спостереже у книжці Ю. Клинового також відсутність деяких чомусь "обов'язкових" тепер у нас атрибутів. І так, хоч ця книга — це підсумкова збірка найкращих статей та есеїв автора, друкowanych у різних періодиках на протязі останніх 45 років, — у ній не золотий і навіть не срібний відтиск заголовка, в ній немає нічогось кадильного з особистих ювілеїв, немає біографії, немає навіть короткої передмови чи вступного слова когось з літературних приятелів. Думаю, що це також своєрідний протест проти обставин, серед яких доводиться працювати нашим творчим людям.

Ще найближчою до Передмови автора є його примітка до статті "Цілком інший роман" про роман Емми Андіївської. Зацитую цю симптоматичну примітку, бо вона має й пряме відношення до "Нових днів". Автор пише:

Петро ОДАРЧЕНКО (Продовження зі стор. 10)

становила велика поляна серед соснового бору: підложжя якої вкривав ягіль" (Гжицький).

Замість "пристригати програму" — з п. przystrygać — треба казати: "підстригати". Приклади: "підстригати (підстригти) під одну гребінку". "Є люди, у яких усе акуратно припасовано; підстрижено, припасовано" (Кол.).

Дуже часто вживаються такі не властиві українській літературній мові вислови: "Громада прощала покійну". "10.000 осіб прощали Папу". "Прощали покійного". "Від громади прощав покійного п. Н.". Тут слово "прощати" вживається в значенні польського *żegnać kogoś*. Замість цього діалектизму в українській мові вживається дієслово "прощатися з кимсь". Приклади: "І задзвонили вранці-рано по генераловій душі; заговорили щось погане, до генерала ідучи прощатися, люди". (Шевч.). "Як вибралась на чисте поле, Еней з покійником прощаєсь" (Котл.).

Слово "прощати" в українській літературній мові ніколи не вживається в значенні "віддавати останню шану покійникові". Слово "прощати" означає — "пробачити чию-небудь провину". Приклади: "Прости мене, мій батечку, що я наробила" (Шевч.). "На суді він плакав: — Люди, простіть мені" (Зар.). "Він не вмів прощати і нікому не прощав" (Н.-Лев.). "За це я прощала

йому все...". (Л. Укр.). "Мати прощала їй усі примхи і вади" (Коб.).

Отже, коли ми віддаємо останню шану покійникові, то ми не "прощаємо" його, а "прощаємося з ним". А тому по-українському треба казати: "Громада ПРОЩАЛАСЯ з покійницею". "10.000 осіб прощалися з Папою", "Прощалися з покійним" і т. д.

Часом трапляються в пресі такі речення, що без знання латинської і польської мови не можна їх зрозуміти. Наприклад, ось таке речення: "Це ще один привід до шани АКВІЗИЦІЙНИМ здібностям наших ДЕВ'ЯТНАДЦЯТИВІСНИХ (!) попередників". Польонізм (з латинської мови запозичений) "аквізичийний" (з п. *akwizycyjny*) в українській мові не вживається, бо в українській мові замість "аквізичий" є рідне українське слово: "придбання", і тому немає ніякої потреби вживати замість українського слова чужий українській мові і не потрібний українській мові польонізм-запозичення з латинської мови.

В українській мові є лише спеціальний термін АКВІЗИТОР — із значенням агент транспортних або страхових організацій, в обов'язки якого входить залучення нових вантажів або страхувань.

(Далі буде)

"Саме ця моя стаття і є одною з причин, чому я вже давно вирішив зібрати кращі свої роботи в окремі книжки, відновляючи їх оригінальний текст, інколи — це аж ніяк не стосується до численних моїх статей, друкованих у "Сучасності" та в "Нових Днях" з того часу, коли редакцію взяв у свої руки теперішній Редактор "Нових Днів" — спотворений редакторами журналів чи газет. Тут особливо відзначився Редактор "Нових Днів" по смерті Петра Волиняка. Своім професорським олівцем він досхочу знущався над цією моєю роботою, не тільки виправляючи мову там, де того зовсім не треба було, але й викреслюючи окремі її речення чи частини... Тут я подам тільки текст третього речення з початку статті: "От недавно СКОІЛОСЯ диво в житті нашої діаспори". Редактор поправив її ось так: "От недавно СТЯСЛОСЯ диво в житті нашої діаспори". Поглянувши в "Русско-український словарь", виданий В-вом "Наукова думка", Київ — 1968, в його третьому томі я найшов ось що: "СТЯСТИСЬ разг. скоїтись, зчинятись". (Стор. 477).

Прочитавши таке, стає жаль наших авторів і редакторів (тих, невсезнаків і нелінуватих) та й усіх вдумливих читачів. Моя бабуся, яка, правда не вчилася в українських школах, ніколи не сказала б "скоїлося диво", бо в її семантиці скоїтись могло лише якесь лихо чи щось дурне. Але, з другого боку, вона ніколи б не сказала з жодного приводу "стряслося диво", навіть, якщо б з якоїсь причини стряслися в неї всі нерви. Я не мовознавець, а тому наших кращих авторів і зокрема мовознавців та літературознавців майже не виправляю: хай самі вони відповідають за мову, якою пишуть і з якої "хліб їдять"...

Обговорювана книжка Юрія Клинового складається з 48 статей і есеїв, присвячених за трьома винятками різним творцям української літератури. Для орієнтації слід назвати їх. У книжці є п'ять статей про сильветку і творчість Миколи Понеділка, три статті про трилогію Павла Малея, по дві статті про Григорія Косинку, Толося Осьмачку, Василя Софрона-Левицького й Уласа Самчука та по одній статті, рецензії чи розвідці про Леся Мартовича, Софію Яблонську, Олену Телігу, Бориса Олександрова, Емму Андіївську, Аркадія Любченка, Тараса Шевченка, І. Боднарчука, Валентина Мороза, Віктора Купченка, Б. Антоненка-Давидовича, Миколу Куліша, Олексу Слісаренка, Василя Чаплєнка, Володимира Скорупського, Василя Барку, Ростислава Єндика, Остапа Тарнавського, Уляну Любич та "Дещо про літературну долю Івана Керницького".

Книжка закінчується трьома цікавими "нелітературними" есеями: "Чи справді Шандровому ролу не було переводу?", "Чи справді "Вільні землі"? і "Вісімдесятиріччя д-ра Івана Подюка", вже покійного колишнього довголітнього лікаря Василя Стефаника.

Дев'ять біо-бібліографічних есеїв і нарисів про свого батька — одного з найвидатніших письменників української і світової літератури — Василя

Стефаника та його родівід, які творять найважливішу частину книги, я свідомо згадую аж на кінці, хоч вони поміщені на початку книги. Я не знаю або не пригадую іншого прикладу, де син¹⁾ з таким пієтизмом, з такою дбайливістю і так об'єктивно та всесторонньо насвітлив би життя і творчість батька: "Василь Стефаник — спроба біографії", "У сторіччя народин Василя Стефаника", "Франко і Стефаник", "Стефаник — яким він був насправді" — це без перебільшення рідкісні літературно-критичні перлини.

Тому цілком слушно Ігор Качуровський з цього приводу пише: "Думаю, що жодне поважне й наукове дослідження Стефаникового літературного доріжку не зможе обійтися без тих дев'яток статей і нарисів Юрія Клинового, які увійшли до згаданої книжки"²⁾.

Мабуть, має слушність Ігор Качуровський, коли в тій же рецензії каже й таке: "Юрій Клиновий пише свої огляди, статті та рецензії лише про тих авторитетів і на ті твори, котрі припали йому до серця, котрі йому подобаються... Щодо книжок та письменників, які йому не до смаку, то він просто їх не торкається. Він аж ніяк не вважає себе зобов'язаним відгукуватися на кожну книжкову появу".

Уважно читаючи, а то й перечитуючи вдруге статті та есеї Юрія Клинового із збірки "Моїм синам, моїм приятелям", хочу сказати, що всі вони цікаві та вартісні, але мені найбільше "припали до серця" його фундаментальні праці про Василя Стефаника. Також особливо вдалились авторів, як на мій смак, статті про наших письменників: Софію Яблонську, Олену Телігу й Емму Андіївську.

Прикро, що книжки Юрія Клинового не буде в продажу, але... "така наша доля". Тож треба подякувати авторів й за те, що видав свою книжку хоч невеличким тиражем, чим зробив свої важливіші праці доступними бодай для дослідників, бо тяжко було б їм шукати цих праць по десятках газет і журналів, без належних показників, яких у нас не буде, поки не буде своєї держави.

На закінчення, приємно ствердити, що з 48 кращих статей і есеїв, друкованих на протязі майже півстоліття, ще з довоєнного Львова, автор вибрав аж вісім праць, що були друковані в наших "Нових днях". Не берусь судити чи це випадок, чи "Нові дні" порівняно таки добрий соборницький журнал, чи Юрій Клиновий-Стефаник хотів цим свідомо пригадати слова з автобіографії свого батька: "Не знаю чому, та тільки зазначаю, що українці з Великої України по душі ближчі, ніж галичани"³⁾. В усякому разі — приємно.

¹⁾ Це ж не таємниця, що Юрій Клиновий — це літературне ім'я Юрія Васильовича Стефаника, сина славетного письменника.

²⁾ І. Качуровський. *Огляд книжки Ю. Клинового "Моїм синам, моїм приятелям"*, Детройт, "Українські вісті", ч. 15-16, 1982. стор. 7.

³⁾ Юрій Клиновий. *"Моїм синам, моїм приятелям"*, стор. 106.

Хто б не зачув оці слова, якими розпочинаються передачі однієї з найпопулярніших у світі радіостанцій, відразу схильний думати, що це промовляють українці з діаспори до українців на батьківщині. Хоч яка приваблива ця думка, але вона помилкова: це промовляють Сполучені Штати Америки українською мовою, і службовий персонал редакції радіо "Свобода" — це переважно американські громадяни — корінні або ж натуралізовані.

Це свідомо і цілком зрозуміла мета адміністрації радіостанції: утримувати розумну пропорцію американців, які обізнані з американською етикою праці, та новоприбулих емігрантів або ж тих давніших емігрантів, які так і не струсили із себе пилію Східної Європи.

Саме ті, хто й не збирається струшувати з себе тамтої пилію, час від часу виступають в українській пресі з наріканнями на роботу українсько-білоруського відділу радіо "Свобода". Дивіться, наприклад, що про це пише "Сучасність" у своєму числі за січень-лютий 1982-го року. Новоприбулі привозять із собою "добру" радянську традицію внутрішньоорганізаційних інтриг, капостей, нездорового витрачання енергії на створення тертя, напруження на робочому місці тощо. Саме вони й попадають у конфлікт із англосаксонською традицією етики трудових відносин. Найприкріші випадки трапляються тоді, коли на працю журналіста попадає хтось без відчуття радіопубліцистичного жанру, а ще гірше — без чуття звичайної міри у своїх претенсіях, амбіціях та перспективах.

Більшість працівників українськомовних радіостанцій на Заході — це сумлінні трудівники, які, не завжди маючи фаховий вишкіл, перебороли початкові труднощі і чудово дають собі раду зі своїми завданнями. Українсько-білоруська редакція "Свободи" — не виняток: люди працюють і дають інформацію. Крім тих одиниць, що не хочуть засвоїти нормальної етики виробничого процесу або мають непомірно роздуту манію величчя, тобто — вважають себе за геніїв, покривджених долею (бо доводиться виконувати нелюбиму працю: це ж так гірко, коли Шекспірам і Лесям доводиться марнувати час заради мізерних марок і доларів!).

Директор українсько-білоруської редакції Микола Герус, якому перепадає в першу чергу від невизнаних геніїв пера та дикції, — це людина чудових особистих якостей, здібний та ініціативний керівник, який уміє добирати кадри та розставляти їх на місця. Він — фахівець із американським вишколом, знавець сучасних засобів зв'язку, психології слухача, тонкощів гнучкої американської політики. (Автор цих рядків, між іншим, не належить до групи "герусистів" і знає М. Геруса через суто офіційні, беземоційні контакти). М. Герус, звичайно, розуміє, що дотепер жодне із еміграційних видань не спромоглося зіпсувати професійної кар'єри американських службовців.

Нікому, звісно, не приємно, що найсолідніший

ЗНУЩАННЯ НАД ДРУЖИНАМИ

"Служба допомоги жінкам — жертвам знущання" — це організація, яка вивчає проблеми знущання над дружинами. Ця організація хоче допомогти жінкам, які не знають, що робити або куди йти, коли їх б'ють або над ними знущаються їхні чоловіки.

Багато жінок потребують запевнення, що такі дії виникають не з їхньої вини. Той, хто б'є дружину (або подругу), вживає насильства, щоб позбутися почуття невдачі або розчарування та гніву. Їм потрібно також знати, що не тільки з ними так поводяться. Це трапляється з жінками на всіх освітніх рівнях, у всіх соціальних класах, в усіх релігійних та етнічних групах. Биття дружини це НЕ хвороба, це злочин. Це занадто поширено й занадто часто трапляється, щоб бути наслідком психічної хвороби.

В Онтарію жінка може покинути чоловіка після биття, і все ж таки вона зберігає свої легальні права на фінансове утримання й опікунство дітьми. Биття — це злочин і підстава для розводу.

Коли жінку поб'ють вперше, то в неї, звичайно, просять пробачення. Ігнорувати биття небезпечно. Дуже ймовірно, що це траплятиметься знову. Звичайно напади стають більш жорстокими. За багато жінок терплять ці напади і власне тому їх так тяжко зупинити. Організації потребують більше сили, а ця сила приходить лише від тих, хто сам був жертвою.

Пілюлі або алкоголь не є відповіддю. Шукайте легальної поради і дізнайтеся про ваші легальні права. Такі моменти надзвичайно важкі і моральна підтримка надзвичайно важлива. Не тримайте цього в таємниці — ви не поодинокі.

Служба Інформації та Реабілітації Жінок — У. С. А. — 924-1154; Центр Жінки-Імігрантки 924-7161; Легальна Допомога — 598-0200.

Алдерман Крис Корвин-Кучинський

**"НОВІ ДНІ" ЧЕКАЮТЬ
ВАШИХ ПОРАД І ДОПИСІВ
НА РІЗНІ ТЕМИ НАШОГО ЖИТТЯ.**

український журнал стає час від часу форумом для виступів егоцентричних авторів-пасквілянтів. Будьмо об'єктивними і не дивуйтесь: адже навіть і в королівські меблі продістаються хробаки. Це не зашкодить українсько-білоруській редакції радіо "Свобода" нести під вітрами американський прапор правди — найпершу зброю країни Вашингтона.

Р. МІЦНЕР, Нью-Йорк

"НОВІ ДНІ", червень 1982

Ви належите до Канади ...і Канада належить до Вас

Канада — це ваша країна. Кожна провінція,
кожне місто, кожне село. Атлантичні провінції
на сході, наш чарівний район національної столиці,
височезні Скелясті гори й усе поза ними на заході.

Країна неперевершеної природної краси;
софістикованості і прямої сердечності;
з засягом вакаційних переживань,
яких не можливо знайти в ніякій
іншій країні.

Цього року заізнайтеся з іншою
частиною Вашої Канади.

КАНАДА ДАЄ ТАК БАГАТО

Canada

So much to go for.

Canadian Government
Office of Tourism

Office de tourisme
du Canada

ДЕЩО ПРО ДУХОВІСТЬ ЛЮДИНИ (роздумування)

*"...Даремно вкушає Плоті той, хто
втільений у Плоть
І не думає йти далі, — до Д у х а"*

Гр. Сковорода

*"...Я себе розпалю,
Я розжарю свій ДУХ
І його переллю
У нестримність і рух..."*

Ол. Бердник —
"Блакитний коваль"

Можна навести безліч цитат та висловів з літератури художньої, наукової, релігійної, а то й просто з преси, де зустрічаємо слова ДУХ, ДУХОВА творчість, ДУХОВА культура, ДУХОВІ надбання народу, сила ДУХА та інші вирази, в яких підкреслюється розуміння якоїсь духовості, що очевидно походить від слова ДУХ. Ми так звикли до подібних виразів, що майже ніколи не замислюємося над тим, що саме розуміємо під словом "дух".

Немає потреби вивчати, який саме ДУХ тут маємо на увазі, хоча є декілька понять "духа", як от наше дихання, бо коли людина вмирає, то кажуть: "спустив духа", тобто, зробив останній подих. (З таким розумінням "духа" мені довелося зустрінутись у одного священика, який, освячуючи воду, дув на неї, бо розумів, що вода освячується тим "духом", яким він дихає і дме на воду).

Інше розуміння "духа" існує в назві "духи", які ніби появляються у вигляді людей, що вже давно померли. Віра в таких "духів" буває поширена серед населення навіть цивілізованих країн, не говорячи вже про негрів чи індусів, де ще й сьогодні існують секти, які вірують і поклоняються різним забобонним "духам", приносячи їм у жертву навіть людину.

Майже серед усіх народів світу поширений також так званий "спіритизм" чи "спіритуалізм", при якому ніби викликається "духів" з потойбічного світу з метою довідатись від них про майбутність чи взагалі про речі, яких звичайна жива людина не може знати чи передбачити. Та все це не має нічого спільного з ДУХОМ чи ДУХОВІСТЮ ЛЮДИНИ, про які буде мова нижче.

***

Згідно з апостольським переданням Ісус Христос, умираючи тілом на хресті, звернувся до Бога Отця з такими словами:

"Отче мій! В руки Твої віддаю ДУХ мій!"

Слова ці відомі всім християнам світу і якраз сказане Ісусом слово ДУХ наводить на глибокі роздумування не лише релігійні, а й філософські.

Христос був Боголюдиною, тобто, мав тілесний образ людини, але разом з тілесним життям Він жив і життям ДУХОВИМ, а значить був

двоістотним: одна Його істота була чисто тілесна, бо: "...тіло прийняв від Діви Марії..." А друга Його істота була чисто ДУХОВА, бо: "...родився від Духа Святого..."

Христос фізіологічно (тілесно) не відрізнявся від людей того часу, лише ДУХОВО стояв вище і Його ДУХОВА досконалість була тією притягаючою силою, яка полонила серця людей, які слухали й сприймали Його незвичайне слово, породжене Його Великим ДУХОМ.

І так, переносячись думкою в чисто людську сферу, неминуче приходимо до висновку, що й звичайна людина є двоістотною. Одна істота людини є фізіологічна (тілесна), а друга — *духова*. І от якраз оця *духова* істота відрізняє людину від тварини.

Матеріалістичний світогляд безоглядно відкидає духову істоту людини, бо той світогляд визнає існування лише того, що людина може пізнати чи виявити своїми органами чуття, а існування чогось позачуттєвого чи зверхчуттєвого матеріалістичний світогляд не визнає, вважає його нереальним, тобто неіснуючим. І от якраз ДУХОВА істота людини і є тим, чого не можна виявити в людині за допомогою людських органів чуття, бо *духова істота людини є нематеріальна* і, шукаючи за нею, треба вийти за межі матеріального світу й шукати не за самою *духовою* істотою людини, а за її виявом.

Скажемо простими словами: якщо якась людина, прийшовши до порога своєї хати, знайшла тут необхідний для неї дар, то чи є обов'язковим для цієї людини *бачити* того, хто вчинив це добро, щоб переконатися в тому, що *доброчинець* існує? Ні, не є обов'язковим, бо сам вияв доброчинства вже є доказом існування доброчинця.

Так і в пошуках за *духовою* істотою людини треба шукати не за нею самою, а за її виявом. Людині треба придивитися самій до себе, прислухатись до свого внутрішнього "голосу", який ми лише умовно називаємо голосом, бо ж ми не чуємо його нашим органом слуху — вухом, а лиш відчуваємо його десь у глибині нашого єства, нашої *духової* істоти. Голос цей чує й людина, позбавлена слуху (глуха). А якщо так, то голос цей не є фізичного походження, а лише *духового* і походить він від *духової* істоти людини. Цей внутрішній голос людини прийнято називати *сумлінням* людини й кожна людина знає, що той "голос" існує, незалежно від того, чи людина має світогляд матеріалістичний, чи ідеалістичний, лише в одній людині він більше розвинений, а в іншій менше, або й зовсім заглушений.

А звідки походить і де перебуває в людини розуміння *добра та зла*? Розуміння *добра та зла* існує серед усіх народів світу, незалежно від раси чи релігійних або інших переконань та навіть рівня цивілізації. Є люди, які посвячують усе своє життя служінню добру, як от доктор ШВАЙЦЕР, або "мати" (чи сестра) ТЕРЕСА. Перший

присвятив своє життя служінню бідним нещасним хворим людям серед народів Африки, а друга — Індії. Звідки взялася в них та сила волі, яка змогла перебороти всі пристрасті притаманні людині?

А чим сприймає людина красу тієї природи, серед якої вона перебуває? Чим сприймає божественну красу музики, яку заслужено хтось назвав "розмовою людської душі з Богом"? У яких тайниках людини заховані ті струни, що відгукуються музикою душі на слова поезії? Чим людина відчуває свою радість, захоплення, або смуток та муки?

Відповіді на всі ці та подібні питання треба шукати лише в тих обдаруваннях людини, які є дані їй Вищою Творчою Силою. Цей дар людині є ДУХ людини, який виявляє себе в людині як мислення, а наслідком його і є *духовість* людини.

Немає потреби доводити, що бездухозна тварина на подібні явища не реагує, а вияв якоїсь реакції тварин обмежується її інстинктом.

Людина поселена на нашій планеті якоюсь Вищою Силою, яка розумно приготувала цю нашу планету для життя на ній людини. На цій нашій планеті є абсолютно все, що є необхідним для нормального життя людини на ній. Те, чого не вистачає на поверхні планети, заховано у її водах та надрах. Сама людина, яка є часткою планети (бо тіло людини складається з тих самих атомів, що й планета), крім нижчої форми — тілесної, обдарована ще й вищою — духовою, очевидним призначенням якої є: *пізнавати закони природи й розумно застосовувати їх у життєвих потребах*.

Дух людини, перебуваючи в ній (чи з нею) виконує лише духові функції. Взагалі говорити про вияв чи перебування духа в людині дуже важко, бо наш обмежений розум не спроможний збагнути нематеріальний по суті дух людини. Присутність його в нас ми лише відчуваємо, але хіба ми знаємо, що є наше відчуття або наша інтуїція? Буває ж, що людина відчуває якийсь, як то кажуть, "душевний біль" у той час, коли в неї нічого не болить.

Присутність духа в людині можна хіба наближено порівняти з телевізією. Телевізор стоїть у кімнаті. Він являє собою не що інше, як купу мертвої матерії (скупчення атомів). Коли влучимо в нього електричний струм, тобто, введемо *в це мертве тіло оживляючу енергію*, він стане тим, чим є жива тварина — буде жити, споживаючи енергію (те саме, що для тварини харчування). Але в такому стані телевізор (хоч уже й ожив), не виявляє ще ніяких (так би мовити) "духових" ознак. Виявить він їх лише тоді, коли ми настроїмо його на якусь висильну станцію, тоді ми побачимо на його екрані зображення й почуємо звук, тобто, він оживе й "духово".

Як передалася телевізору "духово оживляюча" його енергія від тієї станції, на яку ми його настроїли? Сьогоднішня наука знає про існування цього чисто фізичного явища, може викликати його за допомогою відповідної апаратури, створеної людиною, але суті його не знає, як не знає суті земного магнетизму.

Безумовно, не можна ставити знака рівності

між телевізором та живою людиною, лише щось аналогічне можна собі уявити чи для порівняння припустити, що: *звідкись із глибини всесвіту, від якоїсь вічно живої Сили стало пульсують якісь нематеріальні хвилі, які оживають в людині її духову істоту*.

Адже відомо, що спихіка людини витворює якусь енергію, названу, науковцями "енергія Х", бо наука про неї ще майже нічого не знає. А ще менше знаємо ми про *дух* та *духовість* людини.

Потвердження цього припущення можна бачити в сьогоднішніх можливостях самої людини, яка в наслідок свого мислення (а значить духа) викликає механічне переміщення матеріальних речей (фізичних тіл) на іншій планеті чи в просторі (електронічно керовані людиною апарати).

Сьгодні це можливе лише з тією апаратурою, яку людина сама тут на Землі виробляє й на інші планети нашої системи посилає. Якщо подібне явище вже для людини можливе, то чому не можна припустити, що десь існує Творець і Повелитель з можливостями, які безмірно перевищують можливості людини. Обмежений людський розум не є в змозі уявити собі цього Повелителя, людина лише стало відчуває Його присутність як у всесвіті, так і в кожній клітині свого єства.

**

Означивши *дух* людини, як мислення людини, вкажемо на неймовірні властивості людського духа. Він є абсолютно *вільний*. Можна позбавити волі лише людське тіло, можна закувати його в кайдани, або й зовсім знищити, але ніхто не може зробити цього з духом людини. Немає на Землі такої сили, яка б змусила людину думати так, як того хоче хтось.

Іншою властивістю людського духа є те, що ми називаємо швидкістю, яка для духа людини є безмірною. Людина навчилася вимірювати навіть швидкість світла, яка є ніби найбільшою, але швидкість людського мислення перевищує швидкість поширення світла в необмежену кількість разів. Віддаль між окремими зірками у всесвіті чи навіть у нашій Галактиці, як відомо, вимірюється так званими світляними роками, а от наше мислення може сягнути з нашої планети до якоїсь зірки у всесвіті за нікчемно малу долю секунди. Отже, віддалі, як такої, для духа людини не існує.

Так само не існує для людського духа ніяких матеріальних перешкод, скажімо, таких, як для світла чи електрики. Світло поширюється лише прямолінійно і його можна зупинити світлонепроникаючою матерією. Для людського духа не існує такої матерії, яка б могла його зупинити. Він є абсолютно всюдипроникаючий, бо він нематеріальний.

Лише духово людина поєднується з всесвітом, бо лише дух людини може сягнути в безмежні простори всесвіту. Пізнає людина всесвіт лише завдяки своєму духові і це пізнання людиною всесвіту просто подивугідне. Сама людина ніколи не була поза межами нашої Сонячної системи, щоб звідкись збоку поглянути на неї, на її будову, а проте, людина майже досконало знає не лише

будову кожної планети, віддаль кожної з них від Сонця, віддалі між ними, швидкість руху кожної по її орбіті і т. п. Перш ніж астронавти полетіли до Місяця, науковці вже досконало знали не лише віддаль від Землі до Місяця, а й масу Місяця, силу його притягання, знали, що на ньому немає атмосфери, навіть знали, що його поверхня покрита товстим шаром пилуки...

Безумовно, що не всі люди знають, чи можуть знати все це, але є люди, які мають особливий дар до пізнання. Дух людини починає виявляти себе тоді, коли на це приходить час, але дух геніїв, очевидно, вже несе з собою якісь знання десь і колись набуті. Про це свідчать феноменальні постаті. Адже скільки відомо фактів, коли діти у віці 5-ти чи 7-ми років володіють неймовірними знаннями з різних галузів наук, опановують вищу математику, чи виконують арифметичні дії з швидкістю, яка перевищує швидкість арифмометрів, володіють музичними знаннями, які дають їм змогу керувати симфонічною оркестрою тощо. Таким був у дитинстві тепер відомий усьому світові доктор Томас Юнг, або так само відомий Вільямс Гамільтон. Сучасна феноменальна дитина не Аліса Вітт у містечку Вустер (Масс., Америка), якій зараз лише 6 років і поводить вона себе як звичайна дівчинка в її віці, а поряд з цим виявляє незвичайні речі. Проїшло лише 5 годин після її народження, а вона вже правильно наспівувала мелодію коляскової пісні, яку спінала їй щаслива мама, а протягом одного місяця її життя почала говорити, коли їй було лише 7 місяців, вона вже вміла читати, а коли їй було 2 роки, вона критично розбиралася в творчості Шекспіра та легко розбиралася в податкових формах, які для багатьох з нас є недоступним ребусом.

У віці трьох років спсихіатрична експертиза встановила, що її розвиток дорівнює розвитку 20-літньої молоді людини...

Нелегко з цим погодитись, але подібні явища не мають інших пояснень, як лише те, що нова людина народжується вже з тими знаннями, а знання ті приносяться їй її духом.

А наше поєднання з Творцем всесвіту... Людина єднається з Богом лише духово, інших контактів людини з Богом не існує, а проте людина глибоко вірить в існування Бога. Людина неспроможна уявити собі Бога таким, як Він є, а тому різні народи по різному уявляють собі Істоту самого Бога. Та важливим є те, що всі народи світу вірять у існування якоїсь Вищої Сили. Ніхто не змушує людину вірити в існування тієї Вищої Сили, ба навіть навпаки — в країнах, де влада належить атеїстам, урядові чинники переслідують віру в Бога та застосовують незаконні кари до віруючих людей, щоб цим змусити їх відвернутися від віри в Бога, але люди тих країн готові йти на тортури за свою віру в Бога. І чим іншим, як не силою їхнього духа можна пояснити їхню готовість йти на муки.

Кожна людина відчуває існування та присутність Вищої Сили лише в своїй духовій істоті, бо лише духовна істота людини спроможна сприйняти Бога.

Та найяскравішим, найбільш знаменним виявом духовости людини є *творчість людини*. Чомусь прийнято називати чи розуміти під духовою творчістю людини лише творчість мистецьку, як от малярство, скульптура, література, музика, тобто ті вияви духовости людини, які впливають на емоції людини та викликають або збуджують естетичні почуття. Мені здається, що зведення духовости людини лише до цих понять є далеко неповне. Адже відколи людина появилась на Землі (незалежно з чієї волі), вона вже була й духовою істотою, вона володіла наймогутнішою силою серед усіх творінь — *силою мислення*. І от якраз мислення і лише мислення, тобто *духовість* людини була головним рушієм у розвитку людства. Поступовий розвиток духовости людини привів людину до того стану цивілізації, в якому ми перебуваємо тепер. Сьогодні людина має до своїх послуг кільканадцять галузів різних наук і всі вони є творчістю людського духа.

Немає творчости недухової, бо першопочатком усього є *дух, мислення*. Щоб ми не починали роботи, ми найперше піддаємо його аналізу нашого мислення, тобто все зароджується в нашому мисленні. І якраз у творчості людини *дух* людини є ще й *вічний*.

Ця властивість духа людини уможливило живій людині бути в контакт з духами тих людей, які вже тілесно не існують протягом може й віків. Ось переді мною лежить книжка... З фізичної точки зору це є не що інше, як ПАПІР — фізичне тіло, скупчення атомів. Але з точки зору духової — це є *відбиток духа* тієї людини, яка написала цю книжку. Людина вклала в цю книжку своє мислення й я, читаючи її, перебуваю в духовому контакт з автором цієї книжки. В моєму мисленні оживають ті події, які відбувалися тоді й ті люди, які були пов'язані з тими подіями... І так усьому: чи то ми слухаємо музику, чи заглиблюємо свій зір у якусь картину, чи користуємось допомогою в праці та зручності якоїсь машини, чи оглядаємо примітивні малюнки напівдикой ще людини на стіні печери, чи беремо до рук черепок з якоїсь археологічної знахідки — у кожному випадку ми духово контактуємося з духом автора твору. І мабуть не було й немає такої людини, яка б не володіла хоч найменшим даром творчости її духа.

Але, на превеликий жаль, не все в житті людини, керованої її творчим духом, відбувається так, як цього хотів би "добрий" дух. Далеко не всі вчинки людини спрямовані на добро самої ж людини. Поведінка людини серед природи та ставлення її до іншої такої самої людини свідчать про *недосконалість людини*. Очевидно, так само як усьому в природі існує двоїстість, так і людині властиві дві протилежності — *добро та зло*. Людина є одночасним носієм і добра, і зла. Очевидно носієм добра в людині є її духовна істота, а носієм зла — тілесна істота. Потреби людського тіла для нормального життя людини не є великі та, на жаль, пристрасті (бажання) людського тіла — безмежні й коли б дух людини не стримував тіла в його пристрастях, то людина стала б по-

РІО ДЕ ЖАНЕЙРО – КУБАНЬ – КЕМБРІДЖ

МОЇ СПОМИНИ

*Я ішла годину з Радістю —
Радість весь час розмовляла,
Мене ж вона — не навчала...
Я ішла годину з Горем —
Горе весь час мовчало...
Але мене воно життя навчало.*

Білі аркуші на столі. Вони чекають моїх слів, щоб передати їх іншим.

Що написати? Чи ті звичайні слова, що їх завжди пишуть? Слово про пройдений шлях життя, що його пройшли сотні тисяч, а то й мільйони людей?... Цей шлях усім відомий, кожний з нас пережив його і в кожного боліло тіло і розривалася душа з пошуках безпеки і спокою.

Все ж таки я пишу. Але чи ці білі аркуші зуміють передати все те, де я — це лише краплина крові і сліз серед сотень тисяч знищених... За що?

Я народилася 30 жовтня 1907 року в Ріо де Жанейро, Бразилія, де мій батько тоді гостював у свого старшого брата Івана, який виїмав до

Бразилії, коли його батька в 1877 році заслали на північ. Матері свої я не пам'ятаю, бо вона померла, коли народилася моя менша сестра Марина, мені ж було тоді півтора року. Знаю тільки, що її звали Марфою і що була вона малярсько-пейзажисткою.

Ми з сестрою повиростали серед нащадків запорізьких козаків і переселенців — чумаків на Кубані.

Мій батько, Павло Костянтинович Демчук-Дем'яновський, народився в 1869 році в місті Володимир-Волинському в тому часі, коли його батько служив у Чорноморській флотії, але за політичні памфлети, що він їх писав по-українському, його заслали на Ревель, напроти Петропавлівської фортеці. Мати мого батька померла, родина розійшлася по світу, залишився лише наймолодший — мій батько, якому було тоді 8 років, але в скорому часі він осиротів і його забрали в родину директора банку Дем'яновського, де він виростав і навчався фінансового діла.

творюю, що часом і спостерігаємо в житті деяких людей. Та дух людини подбав і про це, створивши закони, якими, до деякої міри, приборкується пристрасті людського тіла.

У житті самої людини стало, протягом усього її життя, відбувається боротьба добра із злом, і якість людини залежить від того чи перемагає в людині духовна істота, чи тілесна. Оцінюється людину не по її вигляді, а по її духових якостях. Кожна повноцінна людина протягом свого життя зправляє не лише своє тіло, а й свій дух, бо й дух людини потребує вдосконалення й мабуть — *чи не є метою життя людини на нашій планеті (Землі) — вдосконалення ДУХА людини.*

Вдосконалення людського духа відбувається в спосіб виховання людини, тому виховання людини має бути невід'ємною частиною людського життя. Так само, як тіло людини потребує матеріальної відживи (харчів), так і дух людини потребує поживи духової і, споживаючи духову поживу, дух людини вдосконалюється. Для нормального життя людського тіла необхідним є не лише харчування, а й фізична праця, а для нормального розвитку людського духа необхідні чисті духові та добродійні вчинки. Лише за цих умов дух людини вдосконалюється й перемагає тілесні пристрасті.

Коли (а може десь і тепер) глибоковіруючі люди з різних релігій вдавалися до аскетизму, вони майже зовсім не дбали про своє тіло, вважаючи його головним носієм усіх гріхів. Очевидно людина давно вже відчувала, що носієм людського зла є її тілесна істота. Та й пости введені Церквою для своїх вірних лише для приборкання людської плоті.

Апостол Павло в своєму посланні до римлян — 7, 24-25 — каже: "...Нещасна я людина! Хто мене визволить від тіла, цієї смерті? Дякую Богові через Ісуса Христа Господа нашого. Тому — то я сам служу розумом законуві Божому, а тілом — закону гріховному".

Та все ж, аскетизм не може бути цілком оправданим, бо людське тіло є, так би мовити, житлом для духа і чи розумно чинив би власник житла, коли б не дбав про нього? І дух людини дбає про своє "житло", застерігає його від того, що йому шкодить, що його руйнує. Не завжди це вдається й, коли тіло людини приходить до руйнації, чи то від старости, чи якихось хвороб, воно стає непридатним для перебування в ньому людського духа і дух покидає його. Прийшов невідомо звідки й відійшов у безвість. А тіло належить землі, вона й приймає його до свого лона, щоб перетворити в прах, який поверне землі ті атоми, які були від неї взяті.

Треба ствердити, що духовість людини визнається майже всіми релігійними вченнями. Найбільш виразне тлумачення про дух людини існує в релігії Індуїзму. Філософія духовості людини в Індуїзмі зводиться до так званого *перевтілення*. Суть його полягає в тому, що дух людини, яка вмирає, переходить до тіла немовляти, яке народжується, тобто перевтілюється.

До речі згадати, що вчення про перевтілення духа людини, свого часу визнавалося й християнською релігією, а потім на якомусь із Вселенських Соборів було визнане за ересь і поступово відійшло в забуття.

Торонто, червень-липень 1981 р.

Одружився з дочкою Дем'яновського і переїхав на Кубань, де й працював як директор державного банку. Жила родина добре і в достатках біля 20 років. При кінці 1908 року наша мати померла і залишила 7 дітей. Через рік батько знову одружився з дочкою священика. Всі старші сестри і брати роз'їхалися по світу, а ми з сестрою виростали під суворою рукою мачухи.

Життя проходило монотонно. Батько працював у банку, ми з сестрою ходили в школу, а мачуха доглядала своїх четверо дітей. Але прийшов 1917 рік, у російській імперії вибухла революція. В 1918 році почалися звільнення службовців, а 22 листопада того ж року нас загнали в вантажні вагони і кудись повезли. Везли день, другий, третій... вже минуло сім днів, а ми все їдемо. Стінки вагонів були побиті, а в задній стінці була велика щілина. Холодний вітер дув у вагон і дрібненький сипучий сніг сипав на тих, що сиділи біля стінки. Вже й харчі, взяті з дому, кінчилися, а ми все їхали. Урешті потяг зупинився. Довкола мертва тиша і безкрайній простір, снігом засипане поле, а над нами суворе дрижання північного сяєва.

Почалося життя або доживання в цій мерзлій пустині.

Батько ходив щоденно в тундру і приносив то зайця, то іншу дичину, ми їх варили в казаночку, котрий захопили з дому, наповнювали казанок мерзлим снігом і варили в ньому м'ясо без солі, бо солі не було... Люди вмирили від холоду і хворіли, появилася цинга.

Підходило Різдво — Свят вечір.

"Заспіваємо, діти", — сказав батько, і п'ять дитячих голосів заспівали "Нова радість стала". Змученими голосами підтримували нас старші люди...

Здала почувся шерхит, як біг багатьох ніг. По білому снігу, на мерзломому сніговому полі зачорніли силуети людей і собак. Ближче і ближче наближались вони до нас і зупинилися. Дванадцять санок з запряженими собаками, а на санках по два сиділи ескімоси. Вони їхали з крамом з Мурманська.

Ескімоси поставили нам юрту і вигрузили харчі з двох санок, і ми мали муку, морожену рибу, м'ясо, чай і сіль. Три місяці заїжджали вони і підтримували нас, не давали вмирати з голоду і холоду.

Але в березні їх раптом не стало...

Наспів квітець. Сніг почав розтавати і тундра вкрилася розкішним килимом квітів — жовтих, червоних, блакитних... тюльпанів, незабудьок і примулок, а над ними мільйони комарів... під квітами вода, а нижче замерзла земля.

Одного ранку зупинилися перед нашою юртою дві вантажні автомашини.

Підійшли три чоловіки. "Що тут за люди? Хто ви такі?" — питають вони.

Батько їм щось пояснив.

— Хто ще живий, — сказали вони, — сідайте на автомашини.

— А мертві? — запитав батько?

— Хай лежать — їх вовки підберуть...

Три дні нас везли. Розстав сніг і обернув тун-

дру в болото, з якого холодна вода хлюпала на нас. Було холодно, люди, виснажені голодом і хворі, вмирили і на зупинках викидали трупів у це холодне болото. Нас в живих залишилося лише дві родини...

Третього дня, вже під вечір, нас привезли до річки Ягурби, що впадає в Шексну біля міста Череповця.

Ліс, ліс і ліс... безмежний сосновий ліс і безкінечний день. Немає ночі... безжальна біла ніч, що поволі вбиває незвичну до неї людину. Почалася тяжка праця — рубати ліс і сплавляти його по Ягурбі в Шексну і далі на Волгу.

Хоч було мені тоді лише 11 років, але я працювала разом з батьком — бо "хто не працює, той не їсть"... а хліба, чорного житнього, давали мало і той треба було ділити між меншими сестрами і братами.

Батько і Іван Рижник були ще при силі. Їх перевели на роботу спорджувати плоті. Одної ночі, коли охорона відійшла від берега вглиб лісу, батько взяв нас на один з плотів, а Рижник своїх на другий. Ми полягали, а батько керував веслом. Пліт поплив через відкрити шлюзу Ягурби в Шексну до берега міста Череповця. Батько поспішав... Торкнувшись берега, пліт скоро відплив на середину ріки, а ми всіли вискочити на берег. Пліт Рижника не дійшов до берега. Вода вирвала весло з рук Рижника і пліт поплив з людьми далі в невідоме... Скоро буде схід сонця. Ми біжимо через монастирський сад. Нікого нема. Тут Благовіщенська вулиця. Хтось з умираючих дав батькові цю адресу: дім число 28. Батько тихенько постукав у двері. Ми всі стояли за батьком, дрижали від холоду та від переляку...

Двері відчинилися... жінка середніх років стала на порозі.

— Ольга Соколова? — спитав батько.

Вона мовчки відчинила ширше двері і впустила нас до хати.

Цілий місяць жили ми тут. Не виходили нікуди, доки нас Ольга Соколова не переодягла, роздобула взуття, ми ж майже босі. Виробила через одного татарина документи. Нас, дітей, годувала ще й по-сьогодні незабутими пиріжками з морквою. Біля кухні, в придбівці, стояли рівними рядочками дрова, а поруч з ними — книги, багато книг... напевно з сусідського монастиря... Чи для розплати? Багато сторінок були вирвані... Книги були різні, багато по церковно-слов'янському, а між ними — "Волхви" Соловйова, "Воскресіння" Толстого, "Чорний рік" Данилевського, "Злочин і кара" Достоєвського, "Мертві душі" Гоголя і дуже пошматований "Кобзар" — Шевченка. Я всі книги і уривки з них перечитала.

У червні ми виїхали з Череповця додому на Кубань. Траплялося нам багато перешкод і змін на шляху. Наш потяг ішов ніби на Харків, а у вагоні голосно люди говорили, що під Харковом бої ідуть. Я тоді ще війною не цікавилася. Не питала батьків, хто воює. Ми дуже голодували. Батько ходив і десь добував нам їжу.

Нарешті, замість до Харкова, нас потяг привіз у Катеринослав і тут усіх вигнали з вагонів. Ми зайняли один кут у станції і так сиділи на підло-

зі чотири дні, ждучи потяга. Нарешті, не пам'ятаю якого дня, в надвечер'я, підійшли вагони до станції. Цілу ніч ми їхали цим поїздом, але на зорі він зупинився і коло вагонів піднялася стрілянина і крики, всіх вигнали з вагонів, бо потяг забирають для ранених солдатів. Ми, дівчата, поки дійшли до станції, то у станцію не можна було влізти і ми посідали під стіною. Надворі вже цілком розвиднялося. Люди говорили, що бої велися за Ясиноватою і залізничний шлях коло Ясиноватої зірваний. Ранком ми роздивилися, що сидимо на станції Гришина. Сидимо ми тут між людьми цілий тиждень. Батько і тут кудись ходить і приносить нам то кавуни, то дині, то хліб, а іншим разом цілу паляницю. Одного дня ми дуже ждали батька, він прийшов з одним чоловіком. Подивилися на нас, щось побалакали і скоро кудись пішли. За деякий час до станції під'їхала гарба, запряжена в двоє коней, і нас повезли. Так ми поїхали перший раз до Жижки на хутір Нова-Пустинка як утікачі з Волині. Бо тоді було ще багато втікачів по хуторах і селах з Волині, Галичини і Закарпаття.

У Жижків нам було добре. Як тільки заїхали в двір, видно було, що родина велика, але всі дуже привітливі. Зразу нам дали гарний обід, а надворі запалили великий казан, гріли воду і нас, дітей, прямо надворі купали, у гарячу воду кидали любисток і м'яту, казали, щоб тиф не напав, а одяг на нас наділи зі своїх дітей. Мені тут сподобалося, перший раз у моєму дитячому житті мене погладила по голівці і поцілувала мати Зінькова, бо я виросла сиротою і материнської любови не знала. А тут мені ще й попалася однорічна зі мною Оринка. Ми з нею і спали в одній постелі, і огірки збирали, помідори рвали, кавуни на баштані у купки скачували, і гарбузи зносили, але вони були такі великі, що ми їх не могли підняти. Тоді гукали Зінька, і він ішов і носив до нашої купи великі гарбузи, він був ще тоді дуже гарний і тихий хлопець і тоді вже мені подобався.

Так ми пережили осінь і зиму у Жижків. А навесні, 17-го березня, нас Жижка відвіз на станцію Гришину. Багато було плачу в нас, дітей, і прощання, хоч їхали додому, але дуже боялися.

Потяг поїхав на Ростов, але аж третього дня ми були вдома.

Ми поселилися серед переселенців з Катеринославщини і Полтавщини, три верстви від Катеринодару. Батько знову поступив на державну роботу, а я вчилася далі в гімназії, нібито нічого і не траплялося. А події ішли одна за одною. Приходили білі і відходили, приходили червоні і теж відходили. Були партизани, була Кубанська рада, але довго не втрималася і в 1922 році закріпилася більшовицька влада, хоч її ніхто не бажав.

Мені прискореним темпом вдалося закінчити гімназію, а там уже пішли нові назви... народна школа, трудова школа та інші.

Як ми повернулися на Кубань, від того часу і почалося наше листування з Жижками. Батьки обмінювалися листами час від часу, залежно від потреби. Зате я часто писала. Перше більш до Оринки, а пізніше лиш до Зінька, а усім перека-

зувала лише привіти. Як тільки я закінчила гімназію, попросила свого старшого брата Всеволода (він з нами не жив і не був з нами на заслання, а працював у річковому транспорті) зі мною поїхати до тих Жижків, які нас урятували від загибелі.

Приїхали ми до Жижків на Зелені свята, та родина Жижків не була весела, бо саме два дні тому ГПУ забрало їх батька і не відомо, де його тримають. Найгірше горем була прибіта мама, та все ж вона мене до себе пригорнула, поцілувала і похвалила, яка я гарна і велика вже виросла; каже - певістю могла б бути, та бач, яке життя. Цілий тиждень ми жили з братом тут, з Оринкою ми просто були нерозлучні. Нічого ми не могли придумати з Зіньком, щоб я могла там лишитися, ми були обоє ще дуже молоді.

Приїхали ми з братом додому. Я почала працювати як вчителька в Адигейській автономній області. Праця мене зацікавила. Я вчила дітей черкеських, грецьких і дітей колишніх переселенців-чумаків з України. Переписка з Зіньком у нас втримувалася постійно. Зінько двічі приїжджав на Кубань. Його батька судили і Зінька позбавили радянського громадянства.

Мене не покидала думка про вищу освіту, але потрапити в інститут було неможливо, бо всюди питання: соцпоходження? Батька то лишали права голосу, то звільняли з праці, то знову примушували працювати в банку, а мене то приймали, то знову звільняли зі студії. Так я провчилася один семестер на архітектурному факультеті, потім три семестри на медичному. Хоч я вже з батьком не жила, а все ж вимагали довідки про моє соцпоходження. Я змінила своє прізвище та дістала посвідку — "дочка інваліда труда", подала її в Москву і попала на студії в Московський другий філологічний університет.

В 1930 році я закінчила інститут, а Зінька в травні того ж року засудили на три роки концтабору і заслали аж за Ленінград (роз'їзд Чавково). В'язні там жили в наметах і на болотах будували залізничний шлях та копали канали. По закінченні інституту я зразу відвідала Зінька у концтаборі. Грошей я тоді майже не мала, але все таки дала йому 40 рублів, решту залишила собі на дорогу. Я мала виїхати на працю в Краснодар у педагогічний інститут на факультет мов і літератури. Через півтора року закінчила аспірантуру. Один рік була заступником декана факультету, а потім стала деканом і весь час також працювала технічним редактором інститутської газети.

У грудні 1932 року Зінька звільнено з концтабору. Направили його тоді на роботу в Донбас, але він тут недовго працював, лише якнайскорше побудував землянку для матері і малого брата, бо їх привезли туди з заслання з Уралу. Змів він свої документи і приїхав у Краснодар та поступив на працю. Але тут наша радість довго не тривала. Зінька скоро розкрили, відправили до місцевості, де він народився, і там його засудили на 5 років. Він повернувся аж у 1939 році і працював на Каракуб-строї. У 1939 р., в часі літніх вакацій, я приїхала і була в них, а в 1940 році в

часі вакацій я весь час також жила з Зінком і мамою в їхній новій хаті. Це був найщасливіший мій рік під совєтською владою.

Восени 1942 року прийшли на Кубань німці. Хочу згадати, що в 1937 році згинув мій батько, а Зінка батько згинув на Соловках ще раніше, уся наша родина розійшлася під різними прізвищами і я втратила з ними родинний зв'язок.

"Пригадалися мені слова одного китаєця: Кожна людина у своєму житті декілька разів наново народжується... Це триває кілька хвилин, навіть не маєш змоги добре сконцентруватися... зосередити свої уваги. Починається невідоме... або падіння, або піднесення на вершину щастя... у таких хвилинах людина знову народжується..."

Лишитися знову під більшовиками ми не хотіли, і я з хвилею людей виємігрувала з Кубані спершу на Карабстрой до свого чоловіка, а 27-го серпня 1943 року ми переступили останній раз поріг своєї хати. Прибули ми до Дніпропетровська. Але тут нас німці розлучили. Мене разом з жінками і дітьми посадили у вагони, а наших чоловіків прилучили до інших і погнали пішки, і я свого чоловіка побачила аж по війні. Він попав до робітників "остівців", а я була призначена до роботи у вищу школу, де викладала біологію і латинську мову (в ті часи я ще володіла добре вісьмома мовами і це було мені дуже корисне).

По капітуляції ми одне одного розшукали. Чоловік був у "ДП" таборі Мангайм, а я ніяк не могла дістати потрібні документи. Я працювала час до часу, писала статейки в журналах і часописах ("Ді Вельт", "Генерал Анцайгер"), за що діставала декілька десятків марок місячно. Відвідувала майже постійно в Мангаймі український табір, хоч проживала в іншій зоні — французькій.

Нарешті через декілька років ми обоє дісталися до Англії і тут ми живемо спокійно і щасливо. Тут я працювала 12 років у шпиталі у відділі дієти, а тепер, на пенсії, віддалася цілком літературній праці. Десять років тому п-ні Бурачинська із СФУЖО запросила мене бути постійним дописувачем до дитячої сторінки журналу "Наше життя" і я постійно і своєчасно пишу свої статейки для дітей. Багато разів була запрошувана на літературний конкурс в Америці і мала успіх — відзначення. Моя "Незабутня зустріч — тричі з І. П. Багряним" отримала першу нагороду*). Брала участь у конкурсі на малювання ікони св. кн. Ольги і отримала призначення, а ікону залишили в музеї Українського інституту.

У 1973 році була зі своїм чоловіком на прощі у Святій Землі. А в 1974 році була делегаткою від Т-ва Сприяння УНР на СКВУ в Торонті. Постійно дописую до "Української Думки". Тепер прикладаю всі свої сили, і з любов'ю відгукнулася на запрошення бути співпрацівником церковного журналу "Відомості" та журналу православного сестрицтва "Віра" в США.

Те, що написано на цих аркушах — це лише головні етапи мого життя — "нашого". Написати більше — потрібно багато часу. Я ж поспішаю доробити, що намічено зробити, бо мій час уже короткий.

Життя людини — це годинник, заведений Все-

А. ГЛИНІН

ЗА ВІДНОВЛЕННЯ ШАХІВ УКРАЇНИ

"У Мюнхені нещодавно вийшла українською мовою книга українського шахіста Юрія Семенка "Шахи в Україні". Так починається стаття А. Кулицького "Книга Ю. Семенка "Шахи в Україні", яку передано радіостанцією "Свобода" в Україну. Автор статті поінформував слухачів в Україні про зміст цієї "єдиної" в своєму роді книги", як висловився про неї англієць А. Джон Ройкрофт (повний текст його листа див. в "У. В" ч. 16 за 19 квітня 1981 року).

Далі А. Кулицький підкреслив, що "передмову написав міжнародний гросмайстер, хеч Людек Пахман", який ту свою статтю озаголовив "Визиск шахової України для слави Росії". Пахман подає причини появи Семенкової книги, як, наприклад, "ці шахісти, як і майже два мільйони їхніх земляків, перебувають на еміграції, бо в Україні російські комуністи, видаючи себе за старшого брата, модерними засобами диктатури здійснюють посилену русифікацію, всебічне, тотальне поневолення. Українська РСР є співзасновником і членом ООН. Але українським шахістам не дозволено виступати на міжнародній арені від імени своєї республіки".

Гортаючи сторінку за сторінкою збірника "Шахи в Україні", А. Кулицький звертає увагу читача і на таке явище, що "колишній чемпіон світу Ботвинник, граючи з українським шахістом Федором Богатирчуком¹⁾ п'ять партій, не виграв жодної, — три програв і дві звів уніцію". А в загальному "чимало місця упорядник згаданого збірника Ю. Семенко відвів показу великої по-

вишнім на точний час. Ніхто його не може зупинити чи повернути його вказівку. Ніхто не знає, коли цей годинник стане. Тому скажу: Робіть потрібне! Не гайте часу! Живіть! Творіть! Не думайте про завтра, бо завтра Всевишній, може, зупинить і ваш годинник...

*) Хоч нарис "Незабутня зустріч" отримав першу нагороду, але, наскільки нам відомо, за життя сл. п. Марії Жижки (†1980) не був ніде надрукований. Надрукуємо його в одному з наступних чисел "Нових днів". Редакція

ЩЕ МОЖНА НАБУТИ ЦІКАВІ КНИЖКИ
БЛ. П. МАРІЇ ЖИЖКИ:

"СВЯТА ЗЕМЛЯ" — репортаж із подорожі,
ціна 2.0 англ. ф.

"ЯКИМ ІДЕШ ШЛЯХОМ" — роздуми,
ціна 3.00 англ. фунти.

Замовляти в Зиновія Жижки на таку адресу:
Mr. Z. Zyzka — 64 Bishop's Rd. —
Trumpington, Cambridge, England

пулярності шахового мистецтва серед українського народу та творчості українських гросмайстрів в УРСР". І "особливо непривабливими на цьому тлі вирізьблюються утиски супроти них та протиріччя між дійсністю і радянською пропагандою".

Потім переповідається із Семенкової 224-сторінкової книжки, що "після закінчення 1654 р. рівноправного союзу України з Московським царством, яке щойно від 1721 р. стало називатися Росією, північні самодержці своїм великодержавним цілям підпорядковували минуле і сучасне українського народу, перекреслюючи його історію. Зрозуміло, ґрунтовне дослідження історії шахів на території народів СРСР показало б відсталість Росії в цій галузі культури. Цього не можуть допустити керівники СРСР. Відомий шаховий теоретик і шахіст пересічної сили середини минулого сторіччя, московський професор Яниш захищав думку своїх співвітчизників-істориків про те, що, за їхньою термінологією, великороси познайомилися з шахами від монголотатар, отже 500 років пізніше, ніж жителі Київщини чи Галичини".

На цьому ми і зупинились про переданий в Україну виклад змісту книжки "Шахи в Україні" А. Кулицьким. Звичайно, стаття А. Кулицького набагато довша, ніж ми про неї тут згадали. Бо є більше відгуків про останню книгу²⁾ Ю. Семенка.

У Західній Німеччині (як популярно називають Федеративну Республіку Німеччини) видається місячник "Шах — Актуель". Цей журнал фактично призначений для шахової еліти (теоретиків, гросмайстрів), а також політичної аристократії Німеччини. Бо, ніби як правило, на титульній сторінці "Шах — Актуель" поміщуються фотографії канцлера ФРН Гельмута Шмідта, або президента Бундестагу) західнонімецького парламенту) Штюкля... Так ось, цей журнал у числі за квітень 1981 р. (на титульній сторінці його подано цього разу фотографію теоретика теперішніх соціал-демократів Німеччини Ц. Бара) про "Шахи в Україні" і самого автора збірника пише: "Український журналіст, який працює в радіо "Свобода"³⁾, Ю. Семенко, письменник на шахові теми і гравець у шахи, з захопленням, з персональним завданням опублікував історію й аналізи теперішнього стану українських шахів...

Звичайно, німецький читач при читанні матиме мовні труднощі — книга видана українською мовою (між іншим, німецький переклад був би непоганою ідеєю⁴⁾). І все ж таки кожний, хоча б і слова не промовляв по-українському, може для себе знайти в цій книзі свою втіху. В ній знайдете численні, прекрасно прокоментовані партії (шахові — А. Г.), а також проблеми найкращих українських композиторів...

Хоча б і з одного погляду твір українського публіциста дуже повчачий: в шаховій історії так часто говориться про "росіян", незважаючи на те, що мова йде про членів інших національностей, які в державному об'єднанні живуть (мусять) разом із росіянами.

Свого часу саме Ю. Семенко написав до на-

шої редакції листа, в якому порушувалася така справа: він протестував в одному листі до "Дойче Шахблеттер"⁵⁾, що той журнал все частіше і частіше означував гросмайстра Романишина як "совето-росіянина" ("Советруссе"). Потім він одержав від видавця "Німецьких шахових листів", пресового охоронця Німецького шахового об'єднання Альфреда Діля, таки надто комічну відповідь: листа читача не можна оприлюднити, сказано у відповіді. Пан Діль був у Советському Союзі аж вісім разів (сік!), а тому точно знає, що там кожного громадянина тієї країни означають як "Советруссе". Звичайнісінька зарозумілість, якщо візьмемо під увагу, що несповна половина населення СРСР є росіянами! Пан Діль зустрічався при його таких частих відвідинах тієї країни ймовірно лише з великоросійськими лівовіністами. Відвідини першої-ліпшої народної школи можуть його переконати в тому, що українці таки є українцями, а не росіянами, — тим більше "совето-росіянами". Для всіх мешканців СРСР власне з цих причин і винайдено саме ні більш, ні менш анекдотичний вислів "советский человек" ("Советменшен").

Саме німці не повинні поводитися в такий спосіб з гідністю інших народів, бо можемо одного дня пережити таке, що дехто з європейців також нашу націю не будуть визнавати як таку⁶⁾".

Наразі ми навели два приклади прихильних відгуків про появу збірника Ю. Семенка "Шахи в Україні". На жаль, ми не маємо під руками замітки про "Шахи в Україні", що появилася у "Вільній думці"⁷⁾ ч. 13 за 5 квітня цього року. Але до нас потрапила одна-однісінька негативна статтейка у "Вільній думці" ч. 28 за 19 липня 1981 р. про "Шахи в Україні". Статтейка озголовлена "На маргінесі книжки" і зміст її переповнений якимись незрозумілими заздощами і

1) Почуваючись "федералістом", свої особисті спостереження, думки та переживання (1911-1976 рр.) Ф. Богатирчук виклав у спогадах російською мовою "Мій життєвий шлях до Власова і Празького маніфесту".

2) Крім збірника "Шахи в Україні", вийшли в світ ще такі Ю. Семенка праці-книжки: "Толод 1933 року в Україні", Мюнхен, 1963 р.; збірник сучасного українського фолкльору "Народне слово", Нью Йорк, 1964 р.; збірник "Пам'яті В. А. Доленка", Мюнхен, 1975 року.

3) На час розміщення замітки про "Шахи в Україні" в німецькомовному журналі "Шах-Актуель" Ю. Семенко ще працював у радіо "Свобода", але на цей час вже декілька місяців він там не працює.

4) Також є пропозиції, щоб зробити переклад збірника Ю. Семенка "Шахи в Україні" на англійську мову. Добре було б, коли б такою справою зайнялася організація, яка має на такі теми фонди.

5) В українському перекладі цей журнал називається "Німецькі шахові листи", а про згаданий лист Ю. Семенка до редакції того журналу див. в збірнику "Шахи в Україні" на стор. 123-128.

6) "Шах - Актуель", ч. 4, квітень 1981 р., стор. 27.

7) Часопис "Вільна думка" виходить в Австралії.

жalem автора замітки до самого себе. Правда, в тій замітці найцікавішим є те, що "не все чіткий друк" збірника. Можливо, що такий примірник збірника автор статтейки взяв у руки. Крім цього зауваження, нам більше ніде не доводилося читати про "не все чіткий друк" збірника.

Редагуванням "Вільна думка", сказати б, наближена до щоденника "Америка" (США). Але в щоденнику "Америка" Михайло Павлюк про збірник "Шахи в Україні" говорить так: "Можна легко бачити розмір проведеної праці, коли в книзі додано 133 фото шахових дощок з фігурами у певній позиції та попередній хід гри в числах і літерах. Крім того, подані коментарі упорядника Ю. Семенка... В числі поданих фото шахових дощок є партії таких видатних майстрів шахової гри, як Капабланка, Альохін, Ейве, Боголюбов, Богатирчук, Ботвинник, О. Селезнів та інших відомих майстрів шахової гри... Досі ніхто з наших шахових клубів не спромігся зібрати та видати такий колосальний і надзвичайно цінний матеріал з історії шахової гри... Безумовно, треба вітати появу видання "Шахи в Україні" й упорядник цього корисного видання, Ю. Семенко, заслуговує на щире подяку від усіх наших шахових клубів та окремих шахістів"⁸).

Михайло Павлюк говорить про "фото шахових дощок". Усі ж 133 шахові дощечки у збірнику "Шахи в Україні" виконані в друкарні складальним способом. А еміграційна українська друкарня при тому не була обладнана для таких складних видань, як збірник "Шахи в Україні". Відомо, що для певного роду ускладнених видань (словники, енциклопедії, журнали чи книжки на шахові теми) існують спеціально обладнані друкарні. В Україні, де є 2 млн. шахістів⁹), така спеціалізована друкарня є. 1978 року в Києві республіканське видавництво "Здоров'я" видало книгу майстра В. Пересипкіна та спортивного журналіста П. Марусенка. Книга "Киевский международный" появилася російською мовою, і на неї читайте рецензію в "Шахматы в СССР"¹⁰). В рецензії сказано, що книга "присвячена міжнародному турнірові, який відбувся в столиці України в 1978 році. Центральне місце в ній, природно, займають партії. Треба сказати, що автори чимало попрацювали над цією частиною... Багато в книзі друкарських помилок, неточностей. Перечислювати ми їх не будемо, бо це забрало б багато місця. Є претенсії й до друкарського виконання: зустрічаються невиразні дієграми, погано виконані фотографії. Деяких учасників можна пізнати лише при певній долі фантазії. Словом, на книзі лежить відбиток неохайности..."

Навівши приклад з України, знову звернемося до рецензентів на еміграції. Ось Дмитро Кузик пише: "Шахи в Україні" Ю. Семенка — це на правду велике діло. Треба не тільки шахового знання і любови до цієї гри, але й завзятости та терпеливості, щоб узятися до цього діла... Це не друкарський лінотип чи якась новішого винаходу "самопишуча" друкарська машина. Тут автор виставив сто кількадесят шахових позицій різних

Українська преса, що виходить поза засягом радянської цензури, широко відзначила 80-річчя одного з найвидатніших наших мистців-малярів, найпопулярнішого гумориста-сатирика і довголітнього редактора "Лиса Михити" — Едварда Козака.

Ювілейні святкування завершилися у суботу 24 квітня ц.р. в Детройті (де постійно ювіляр проживає) величавим бенкетом, на який приїхали друзі та шанувальники Едварда Козака з віддалених міст США і Канади.

Бенкет відкрив голова Ювілейного комітету Б. І. Лончина, а тостмайстрами були В. Колодчин і Ульяна Любич Старосольська. Присутніх було коло 400 осіб.

Читачів, які хотіли б детально познайомитися з життям і творчістю Едварда Козака, відсилаємо до статті Богдана Ніжанківського "Едвард Козак", "Нові дні", березень 1972.

славних шахістів. А треба знати, що найкраще вчитися шахової гри студюванням таких позицій, з яких один з гравців виграє. Другий добрий спосіб для гравців — це розв'язування шахових задач: мат у два чи три ходи, а ще тяжча задача — "білі починають і виграють". Ви думаєте над цим годинами, робите різні-прерізні тяги, — і все чорні виграють. Про цю штуку вищої гри можуть нам багато розповісти колеги-брати Онішчуки з Канади. Це коштовне видання ("Шахи в Україні") помогли видати деякі організації й шахісти"¹¹).

На закінчення тут поданих оцінок збірника подамо ще з приватного листа Юрія Карп'юка (також із Канади), в якому він підкреслює: "Проглянувши лише зміст книжки "Шахи в Україні" Юр. Семенка, зразу видно, яку мету, велику мету, і майже непосильну одній людині, поставив собі автор, а це — відвоювати в Московщини шахи в Україні. Ця мета, це одна з низки подібних ланок, разом і задань — у вільному світі, бо куди не глянемо, чого тільки не торкнемось, всюди бачимо чого то тільки оті пожадливі "москальки не загарили". Детройтські "Українські вісті" в своєму огляді вірно цей твір назвали — "Єдина в своєму роді книга". Шановному авторові слід висловити справжнє признание за його великий труд у розшуках систематизацію матеріалу та видання цієї книги".

⁸) "Америка" за 15 березня 1981 року.

⁹) Для двох мільйонів українських шахістів 1978 року в Києві видано 10.000 примірників книги Лазарева про львівського гротмайстра Л. Штейна. Більшу кількість подібних даних Ви знайдете в збірнику "Шахи в Україні".

¹⁰) "Шахматы в СССР", орган Шахової федерації СССР, ч. 3, 1981 рік.

¹¹) "Наш голос" ч. 6, червень 1981 р., Трентон (США), стор. 116.

ДЕЩО ПРО КРИМЦІВ ТА ЇХНЄ Й НАШЕ "ФІЛЬСТВО" ТА "ФОБСТВО"

(З приводу листа до Редакції "Нових днів"
(березень 1982 р.) Ю. Ганаса)

Всяке "-фільство" у відношенні до слабшого народу (в тому й кримцефільство) річ шляхетна, а кримцям у їхній незavidній долі, подібній останньо до долі наших лемків (шкода, що не чувати в нас про "лемкофільство"!): можна лиш співчувати. Це однак не звільняє нас від того, щоб поза декляраціями не поцікавитися їхнім (кримців) життям як сусідів у минулому та співгромадян у сучасному й майбутньому, а теж тим, що вони пишуть самі про себе, про нас і про свою та нашу історію (на жаль, тут так далеко наше кримцефільство не сягає!). — Якось незаприміченими в нашій читацькій громаді пройшли й уваги американського історика-"кримцефіла" Еллена Фішера (A. Fisher: The Crimean Tartars, Stanford 1978), де він російське (а хіба й українське!) історіографічне татарофобство описує на conto М. Костомарова (стор. 39), а кримсько-ногайські ясирові походи тлумачить потребами татарської "урбанізації" (стор. 27) та цитує пильно думку П. Потічного, мовляв, слушно, що Кримську АРСР прилучено 1921 р. згідно з бажанням татар до РСФСР, а не до УРСР, бо Москва (тому що віддаленіша, ніж Харків залишала Кримові більше автономії (стор. 136); так ніби про долю Молдавської АРСР (що була до 1940 р. у складі УРСР) мав більше до говорення Київ - Харків ніж Москва. Антиукраїнських ноток сповнена й книжка відомого кримського політика-пантюркіста Е. Киримала (Der nationale Kampf der Krimtuermen, Emsdetten 1952), — за яку йому проф. В. Державин почесний доктор УВУ надати пропонував. — Але, може, істотніше буде послухати, що по-турецькому пише в своїх повістях Дженгіз Суварський (псевдонім: Cengiz Dagci, себто ніби "Гірський"), нар. 9-го березня 1920 р. в Кизилташі бл. Ялти в селянській сім'ї, що пережила терор ГПУ-НКВД й колективізацію 1932 р. (з арештом батька, звільненого аж 1940 р.). Автор після народної школи в родинному селі перейшов до десятирічки в Симферополі і після 2-річного навчання в Педінституті був покликаний 1940 р. в армію (в Одеську старшинську школу), а з вибухом війни попав як лейтенант танкових частин влітку 1941 р. на південній Україні в німецький полон з його жахами; звідти вирвався до Туркестанського легіону і після незвичайних пригод, одружившись з полькою, переселився з Італії до Лондону, де став працювати в торгівлі. — Переживання свої й своїх кримських земляків став описувати в повістях, що після відредагування кримської татарщини на турецьке почали появлятися від 1956 р. в Істамбулі ("Жахливі роки. Спогади Садики Турана, І. Ч.", 1956, 3-тє вид., 1970; "Людина, що втратила батьківщину, 2-а ч.", 1957), стаючи джерелом інформацій турецькому читачеві не ли-

шень про Крим, але почасти й Україну. Про 2-гу частину цього роману турецький "Словник прозових творів нашої літератури", Істамбул 1979, 2-ге вид., говорить: "Місцями ця повість нагадує Ремаркозу "На Заході без змін" і є в турецькій літературі першою про 2-гу світову війну з-під пера кримського турка, що брав був участь у її боях" (стор. 511). Ці, як і інші повісті Дагджи, появилися в Істамбулі багатьма перевиданнями й масовими "пейпербековими" тиражами, а включаючи й українську тему в турецькому світі, стали своєрідним джерелом інформації (далеко не об'єктивно!) і про Україну та українців. Тож буде не від речі приглянутися її змістові й тенденціям ближче. — Обидві частини написані у формі рамової розповіді-записок головної постаті Садики Турана, з яким зустрівся автор у Римі, про події 1920-30 років з перспективи 1945-46 рр.; герой виїжджує до Уругваю, де і вмирає, а записки пересилає оповідачеві "польський татарин Мірза Сабірський з Аргентини". Часові площини "спогадів Турана" міняються напливами — від спогадів дитинства у кримському селі почавши, через школи в Симферополі, військову службу, німецький полон у Вінниці й Кіровограді, вишкіл Туркестанського легіону в Острові під Варшавою (де нав'язує контакт з полькою-підпільницею Марією Корбонською), боротьбу з партизанами на Гомельщині, бої над Доном, охоронну вартову службу в Каленчині, поранення при советському налеті на Конське, фантастичну вже втечу разом з Марією через советсько-німецький фронт на Краків-Відень-Тироль (там Марія вмирає ніби від сухот) і переїзд у польському андерсізько-корпусовому вантажнику до Риму, гонений страхом перед НКВД (в постаті майора Шишкова). Від співтовариша, що пробував спершу рятуватися як "турок" перед репатріяцією в американському таборі ДП, довідується про незavidну долю інших земляків. Психолікування від ностальгією породженого захворювання залишається безуспішним, бо ж боїться зрадити лікареві-італійцеві своє минуле. Як же навіть турецький консуль у Римі відмовляє йому виїздової візи до Туреччини, рішається на еміграційну втечу до Аргентини. — Нам цікаві зокрема частини повісти пов'язані з Кримом і Україною. Властива розповідь починається вісткою про арешт батька-чабана в Бахчисараю; залишається мати з двома малими синами: старшого Садики проганяють зі школи й сім'я згодом зі звільненням батька переноситься за допомогою рідних до Бахчисараю, а в їхній хаті поселяється росіянин з Вороніжа. Батько рішається слати Садику до школи, щоб той із чорнороба вийшов у люди як інтелігент: поступити в татарську школу допомагає йому директор-татарин. У 1937 р. Садик переживає ва-

лення росіянами джамії й мінаретів. Пантюркістсько-ісламські розмови оберігають його перед офіційною пропагандою. Роздвоєність кримсько-татарської політичної думки в обличчі німецької політики на Криму 1941-44 рр. ілюструється участю обох братів по різних сторонах "фронту": по німецькому боці Садика в Легіоні, а його молодшого брата Бекіра в советській партизанці в лісах Яйла. Додав автор і дещо хіба з татарського фолкльору (якщо це радше не власне авторове твориво!): розказувану татарами-стариками в Бахчисараю легенду про буджацького героя Арслана, що то показуючи своє багатирство, "паливничив міста й села Лехістану" (себто України, стор. 30) і "брав без числа ясиру", зустрівся з "багатирем Лехістану" як послом, а якого потім, як той попав у полон до "розбишацьких Дніпровських козаків", викупив з полону, а той, залишившись Арслановим слугою, пішов у Крим, прийняв іслам і став у почестях у ханському війську (стор. 33). Восени 1938 р. Садика покликано в армію, а політрук "Іван Александровіч Шишкоф", що його висилає до танкової старшинської школи в Одесі, щось як воплощення російського зла-сатани, що слідить за його надійністю й чигає на його згубу, супроводить його в дальшому і в перші місяці війни 1941 р. (висилаючи його на певну згубу на фронті, зраженому українцем-командиром німцям!), а 1945 р. появляється в Австрії як член советської репатріаційної комісії і тим змушує Садика тікати в Італію. Напередодні війни Садик бачить в Акерманщині вивози енкаведистами селян ("як 1932-36 рр. з Криму"). Обурливу заміну латинської азбуки кримців на кириличну Садик (себто автор) відмічує ніби 1941 р. (тоді як її проведено ще 1938!). По-наївному виходить оповідачів заклад зі співтоваришами, мовляв, якщо заговорити до татарського каравульного службіста по-татарському, то той не стрілятиме, навіть якщо йому не назвати гасла. Гірким реалізмом надихані сторінки з образом боїв на Первомайщині (Садик мав був підтримати своїми важкими танками ген. Максименка під Балтою-Котовським і Красним-Вознесенськом, а який перейшов уже до німців). Виголоджувальне пекло німецького полону з садистами німцями та потім і "поліцаями-українцями" (які однак чомусь розмовляють по-російськи!), якого ніяк не рівноважать згадки про співчутливу харчову підмогу полоненим наших жінок. Людними й гуртово-солідарними залишаються лиш кримці-татари (і, на диво, росіяни чи греки, якщо вони з Криму — напр. рибалка з Алушти "Гріша Калачоф"). Влітку 1943 р. Садик їде в німецькій уніформі відвідати рідню на Криму і про'їжджаючи в поїзді крізь Україну, снує такі історичні й історіософічні рефлексії: "Так, Україна переживала важкі дні. З одної сторони нищили міста й села більшовицькі війська, відступаючи просто на схід, з другої сторони завдавали мук своїм власним землякам рука в руку з німецькими штурмовиками, вішаючи власних земляків на вулицевих ліхтарнях і на телеграфних стовпах петлюрівці, бандерівці, махнівці і, не знаю, хто ще, які гуртуються, не знаю навіть, під прапора-

НА ВИГНАННІ (закінчення зі стор. 6)

Розпач розлуки з рідною мамою, з дорогими місцями повнить серце моє болем і очі сльозами. Немоз співчуваючи, природа в той день розбилася страшенною бурею. Раптом ясний день потемнів, найшли великі темні хмари, загримів грім, повів такий вітер, що місцями (розказували по-дорожні) поламав дерева, позривав дахи, полився струменями вод проливний дощ і затопив дороги.

Київ вже світив сонцем, коли ми зійшли з по-тягу, і мов виплаканий, здавався оновленим.

За чужу валюту ми легко дістали залізко-дорожні квитки на подорож далі, на Захід. Прощай, Україно, — зміст нашого життя!

Репортаж друкуємо порядком інформації і дискусії. З деякими висновками Синьої Волошки редакція не погоджується. Любов до реальної України цілком не означає, що мусимо любити і її болячки, яких там легіон. Їх треба глибше пізнати, щоб знайти на них ефективні ліки.

Р е д а к ц і я

ми якого кольору котрий, і які, кажуть, що вбивають (так, убивають!) для незалежності України. За котрої ж історичної доби жила вільною ця велика й багата країна? Чим буде ця нація? Богу дяка, що ми (кримці — О. Г.) жили вільними! Наша жменька патріотів на Криму, врятувавшись від страждань, якщо одного гарного дня ми здобули б незалежність, то нічого іншого не існувало б для нас, крім цієї незалежності. Ми жили вільними! Ми самі власними руками випрятували каміння й терня цієї землі. І хроніки про це так розказують. Цього українці не забули: і вони це добре знають. Татарин, ще заки не вживав зброї, тримав плуг і сапу і в тому міг би бути зразком для українців. — Про це з часів перед п'яними розбишаками України знають і ті, що вірять у незалежність, спражню незалежність України. Хоч про це дуже добре знають ті, хто якраз плаче над руїнами своєї країни і над проливанням крові народу, але креслячи мапу України, — так, наче б незалежність можна здобути одним вирисуванням мапи, — теж кримські землі прилучували до України" (стор. 64). — А що? Чи ж не добра це порука нашим "-філам" (хоч і "наковбашено" тут "з трьох гір зілля")? А на кінець дещо з історичної "сенкевічяди": "Королеві Янові Казімерові Субган Газіяга посилав на допомогу вояків з Криму аж у Прусію. На полях Охматова і Конотопу разом з польськими об'єднані кримські шаблі громили москвинів. І в боротьбі проти шведського потопа полякам допомоги не подав жоден християнський король, але Максур Герай" (стор. 176). — Польща нашому кримцеві ближча ще й 1943 р. ніж Україна (щось як ханам у 17 в.).

Але на цей раз хіба досить.

Слово на відкритті шостого з'їзду Об'єднання Українських Письменників "СЛОВО" в Торонто, 11-го червня 1982

Об'єднання Українських Письменників в еміграції "СЛОВО" — це своєрідний феномен. Існування організації письменників-емігрантів, які живуть у різних країнах, у різних і культурою, і народністю, і навіть расовим походженням суспільствах, — це диво... Сьогодні тут, на цьому нашому шостому з'їзді, бачимо українських письменників не тільки з Канади чи з сусідньої Америки, але й з-поза океану: з Німеччини, Франції, Англії, ба навіть з далекої Австралії. Ті, кому далекі простори і невідповідні обставини не дозволили сюди прибути, прислали свої вітання і повновасті; вони теж тут з нами, якщо не фізичною присутністю, то повною і щирою співучастю у цих наших нарадах.

Що тримає понад півтори сотні українських письменників у членстві нашого Об'єднання, що тримає в українській літературі всіх цих наших членів і ще декілька десятків українських письменників, що хоч не є активними членами "Слова", та все ж таки співдіють із нашим Об'єднанням вже своєю участю в українському літературному процесі в еміграції? Що визначає цей близький зв'язок таких різних особистістю, віком, характером, переконаннями, різних мистецькими уподобаннями й літературними манерами та стилями, різних і професіями (бо всім їм доводиться заробляти на прожиток не літературною діяльністю) і зв'язує в один тісний гурт людей, для яких життєвим дороговказом стала ідея відданої праці для української літератури?

І тут треба повторити заяву, сказану майже сорок років тому на першому такому емігрантському з'їзді українських письменників — на з'їзді МУР (Мистецький Український Рух) в Ашафенбурзі, в Німеччині, в грудні 1945 р. Уласом Олексійовичем Самчуком, головою цієї першої еміграційної організації українських письменників: існування цього дива — організації українських письменників в еміграції зумозлоє та спричиняє — українське слово, "оцей — як говорив Самчук — чар-зілля — слово, що горить, як сонце, і творить клімат серця, слово, що єднає кожного з письменників з країною і народом, що є батьківщиною отого слова"... Українське слово оселилось у серцях українських письменників, виповнило їхній світогляд; воно стало у них сильніше за всі життєві досвіди й успіхи, що вже кілька десятиліть маркують їхнє життя. Це те слово, що його з такою силою сказав Шевченко та й поставив його на сторожі свого народу.

Недаром і наше Об'єднання прийняло це чарівне диво й у своїй назві поставило "Слово".

Про це говорив теж на установчих нарадах нашого Об'єднання його надхненник та організатор — наш перший і доголітній голова Григорій Олександрович Костюк так:

"Живемо далеко від рідного краю і народу, але не вважаємо себе духово відірваними від ньо-

го. Живемо серед чужого моря, але тим гостріше відчуваємо запах рідного слова. Любимо, плачемо і плакатимемо його до того часу, коли український літературний процес в еміграції віллється в єдине могутнє літературне життя на вільній українській землі. Ми в це віримо і з цією вірою працюємо в найтяжчих еміграційних умовах".

Велика це віра й велику вагу має це дивослово, коли затримало при собі численну когорту відданих працівників на протязі довгих десятирок років.

Можемо з гордістю заявити, що цей наш шостий з'їзд письменників припадає у 35-ті роковини діяння МУР, що на руїнах повосенної Європи, в таборах переміщених осіб у Німеччині, заговорив устами українських письменників про велику літературу, щоб українським мистецьким словом заявитися в обороні українського народу й української правди. Цей наш з'їзд відзначає теж 25-річчя існування нашого Об'єднання, що було організоване в Нью-Йорку групою осілих там переселенців-літераторів, щоб скоро, вже під час першого з'їзду українських письменників в еміграції 6—7 грудня 1958-го року, перемінитись у світову організацію українських письменників. Письменники в еміграції витривали у своїй посвяті захищати українське слово, працювати для піднесення єдиного українського літературного процесу, що проходить в Україні й поза її межами. Доказом цього їхня безперервна творчість.

Радіючи самим фактом існування нашого об'єднання, ми мусимо погодитися і з ударами, що їх приніс час. Із великим жалем треба відзначити втрати — відхід тих наших колег, що їх життя перервала смерть. За останніх сім років, від п'ятого з'їзду "Слова", від нас відійшли такі члени нашого Об'єднання:

Олесь БАБІЙ, Олена ВАСИЛЕВА, Олександр НЕПРИЦЬКИЙ-ГРАНОВСЬКИЙ, Олександр ГРИЩЕНКО, Михайло ДАНИЛЮК, Галина ЖУРБА, Анатоль ГАК (Мартин Задека), Петро КІЗКО, Богдан КРАВЦІВ, Олександр КУЛЬЧИЦЬКИЙ, Роман КУПЧИНСЬКИЙ, Василь СОФРОНІВ-ЛЕВИЦЬКИЙ, Богдан МАЗЕПА, Олександр МОХ, Борис ОЛЕКСАНДРІВ, Євген ОНАЦЬКИЙ, Михайло ПЕТРІВСЬКИЙ, Микола ПОНЕДІЛОК, Віктор ПРИХОДЬКО, Микола ПРИХОДЬКО, Левко РОМЕНКО-ВАЛЬСЬКИЙ, Юліян ТАРНОВИЧ, Фелікс ТРИНДИК (Василь ГІРНИЙ), Панас ФЕДЕНКО, Дмитро ЧИЖЕВСЬКИЙ, Никифор ЩЕРБИНА, Дарія ЯРОСЛАВСЬКА.

Згідно із статутом — мета Об'єднання Українських Письменників в еміграції "Слово" згуртувати українських письменників на еміграції на засадах вільного творчомистецького вияву, щоб сприяти розвитку незалежного українського пи-

сьменства. За останній звітний період — від п'ятого з'їзду письменників, що відбувся 22-23 березня 1975 р. в Нью-Йорку, — Президія намагалася продовжувати це головне статутове завдання нашого Об'єднання. "Слово" згуртувало близько двох сотень українських літераторів, поетів, письменників, драматургів і літературознавців і вони систематично працювали в ділянці красного письменства, критики, есею та літературознавства. За той час вийшло друком кілька сотень книжок цих авторів. Деякі з цих видань появились з маркою "Слово". Виставка видань "Слова" та ярмарок книжки, що їх підготував для з'їзду наш член — мистець Мирон Левицький, показують бодай частинно цей успіх наших членів.

Від перших початків існування турботою Об'єднання "Слово" було видання власного органу. Завдяки наполегливим старанням деяких членів Президії вдалося зібрати початкові фонди. В цій збірці гловну роль відіграла Галина Журба, що з наполегливістю відвідувала українські крамниці, щоб випросити від наших купців долара на літературу. Саме двадцять років тому — ще одна ювілейна дата — вийшов перший збірник нашого Об'єднання теж під назвою "Слово", датований 1962 роком, під редакцією Григорія Костюка — як головного редактора і Святослава Гординського, Галини Журби, Івана Коровицького, Богдана Кравцева, Вадима Лесича та Миколи Шлемкевича — як членів Редакційної колегії. В останньому десятиріччі поява збірника "Слово" — це виключна заслуга наших колег у Канаді. Вже четверте число збірника "Слово" було спонсороване українським книгарем з Едмонтону Богданом Мельничуком. Починаючи від 5-го числа, "Слово" появляється майже виключно завдяки Канадському відділові нашого Об'єднання, що правно оформилось як Об'єднання Українських Письменників у Канаді "Слово" під провідом Юрія Васильовича Стефаника та здобуло собі позицію у громаді, чого доказом є можливість користати з деяких дотацій, що їх маємо в Канаді. За звітний період вийшли чотири збірники "Слово"; всі вони — хоч і видані в Канаді — репрезентують усю українську літературу діаспори, про що дбає зокрема редактор збірника Юрій Клиновий-Стефаник. Уже в підготові десятий збірник...

Треба згадати і другий діяльний відділ нашого Об'єднання, в Австралії. Кільканадцять українських письменників, які живуть в Австралії, є членами нашого Об'єднання... Організаційні здібності голови цього Відділу Дмитра Васильовича Нитченка-Чуба дали гарні висліди, бо він зумів згуртувати не тільки вже виявлених письменників, але почав працю з молодими адептами літератури. Завдяки Дмитрові Нитченкові в Австралії появляється літературний альманах "Новий обрій", що містить твори наших письменників, які живуть на тому континенті та спроби молодняка. Появляються там і книжкові видання, навіть переклади англійською мовою.

Наше Представництво в Європі очолює літературознавець Юрій Гаврилович Бойко. Його орга-

нізаційна праця більше ускладнена, бо наші письменники розкинені по різних країнах Європи. Та Юрій Бойко зумів зорганізувати багато літературних імпрез на високому рівні; він у постійному контакті з літературним і науковим світом (німецьким і французьким), вмів зацікавлювати цей чужий світ справами нашої літератури. Юрій Бойко "проповідує" українську літературу вже довгі роки з катедри престижного університету ім. Людовіка-Максиміліана у Мюнхені, як професор цього університету. На наш з'їзд прибула також письменниця Катерина Штуль із Франції. Наші члени у Франції мають зв'язок із славною святиною науки в Парижі — університетом Сорбонни і там намагаються популяризувати українську літературу.

Наші зв'язки з Англією давні. В Англії живе наша поетка-сеніорка Галя Мазуренко, що відсвяткувала саме своє вісімдесятиріччя власним виданням нової книжки поезій, ще й самостійно ілюстрованим. Член нашого Об'єднання Святимир М. Фостун зумів зорганізувати в Лондоні окрему одиницю: Товариство Українських Літераторів у Великобританії, від якого ми отримали вітання для нашого з'їзду.

Окремо треба сказати про творчу, перекладницьку і видавничу діяльність Віри Вовк у Бразилії. Вона там — ціла інституція: не тільки пише поезії, прозу і навіть драматичні твори, але й багато перекладає на португальську мову і зуміла видати ці переклади гарними книжками. В останніх тільки трьох роках вийшли друком її дві книги: "Меандри" з репродукціями малюнків Зої Лісовської та "Мандала", як і чотири книжки вибраних творів у перекладах на португальську мову, а саме: Григорія Сковороди, Тараса Шевченка, Івана Франка і Василя Стефаника.

Статут "Слова" визначає рамки допомогової діяльності нашого Об'єднання. Від кільканадцяти років існує Літературно-допомоговий фонд, що ним завідує Комісія у складі: Григорій Костюк, Святослав Гординський та Іван Керницький, але цей фонд недостатній. З того фонду були видані деякі невеликі зворотні позички на видання творів нашим членам, а в головному він призначений на допомогу нашим письменникам у потребі. Були вислані грошові допомоги і пакети деяким ув'язненим, чи засланим письменникам. Треба було прийти з допомогою декому й у заможніших країнах поселення. Вже третій рік "Слово" виплачує постійну дотацію по 50.00 дол. місячно письменниці, що її зламав параліч і вона потребує медичної доглядальниці. Справи допомоги повинні бути регульовані установами загальної української суспільної служби, але в нашій суспільності ця ділянка ще не має повного розуміння.

Мусимо тут згадати про відрадне явище. Наш статут говорить про преміювання творів українських письменників з надбань літературного фонду. Та засоби нашого фонду на це не дозволяють. І ось у цій ділянці приватна ініціатива виручила нас у цьому завданні. Побіч Українського Літературного фонду, що діє в Чикаго і що з ним члени нашого Об'єднання знайомі і як члени літературного журі і як лавреати, маємо тепер

справжню літературну нагороду. Завдяки великодушності подружжя Тетяни й Омеляна Антоновичів з Вашингтону маємо літературну фундацію, що заповіла нагороджувати кожнорічно найкращу українську літературну книжкову появу сумою п'ять тисяч доларів. Цього року цю велику нагороду приділено членові-основникові Об'єднання "Слово" Василю Барці за його монументальний поетичний твір у чотирьох томах "Свідок". Вітаємо нашого першого лауреата та великодушних фундаторів цієї нагороди.

Деякі члени "Слова" мають членство в Інтернаціональному ПЕН, головню в секції письменників-емігрантів і на терені цієї світової організації письменників намагаються знайти зв'язок з чужомовними діями літератури. Член Президії "Слова" Вадим Лесич є заступником голови Нью-Йоркської Секції цієї світової організації письменників. У ділянці зв'язків здобула успіхи Нью-Йоркська група поетів, головню поет Богдан Бойчук, що наладнав співпрацю з американськими поетами, у висліді чого появились гарні перекладні видання, а саме книга вибраних поезій Богдана Антонича і книга поезій Івана Драча в перекладі англійською мовою і книга вибраних поезій американського поета Стенлі Куніца в українському перекладі.

В останньому періоді діяльності наше Об'єднання захищало українське вільне слово не тільки літературною діяльністю своїх членів. Треба було стати в обороні цього вільного слова, стати на захист тих творців, що їх за вільне українське слово піддається переслідуванням. Вже від перших років урядового наступу на українську літературу в Україні (після короткотривалої "відлиги") Президія Об'єднання Українських Письменників "Слово" й усе членство нашого Об'єднання голосно і відкрито станули в обороні всіх тих, що їх режим почав переслідувати, судити і карати за вияв вільного слова. Від першого виступу Президії в обороні тоді арештованих Івана Дзюби й Івана Світличного на 34-му Конгресі Інтернаціонального ПЕН в Нью-Йорку, в 1966 р., і на Конгресі Міжнародної Амнестії у Вашингтоні, в 1967 р., Президія "Слова" веде постійну акцію в обороні арештованих і суджених письменників в Україні, стоїть у постійному і безпосередньому контакті з тими світовими організаціями й установами, які обороняють свободу людини і свободу поглядів людини: з Інтернаціональним ПЕН, головню з Комісією "Письменники у в'язниці" цієї світової організації письменників, з Міжнародною Амнестією, з Комісією Людських Прав Об'єднаних Націй, з ЮНЕСКО. Стараннями і зв'язками нашого Об'єднання були наділені почесним членством Інтернаціонального ПЕН такі наші письменники-страдники:

Іван Калинець — членством у Канадському Центрі ПЕН,

Святослав Караванський — теж у Канадському, Валентин Мороз — в Англійському Центрі, Михайло Осадчий — у Швейцарському Центрі, Микола Руденко — у Французькому й Японському ПЕН,

Євген Сверстюк — у Канадському,

Іван Світличний — у Канадському, Василь Стус — в Англійському, Вячеслав Чорновіл — в Голландському, Данило Шумук — в Австралійському Центрі ПЕН.

Міжнародний Конгрес Інтернаціонального ПЕН у Сідней, в Австралії, в 1978 р. покликав був Євгена-Гелія Снегірьова, тоді смертельно хворого у в'язничній лікарні, на почесного голову цього світового збору письменників. "Слово" намагається популяризувати твори письменників дисидентів, як і ті твори, що їх не допускає цензура до публікації в Україні. В цьому велику діяльність проявило Видавництво "Сучасність", що випустило ці твори окремими книжками та популяризує їх на сторінках літературного місячника, як і Видавництво "Смолоскип". У тісній співпраці з керівником "Смолоскипу" Осипом Зінкевичем, що є членом нашого Об'єднання, наше Об'єднання могло запропонувати українському читачеві повне видання творів "забутого" письменника Володимира Винниченка, як і повне п'ятитомове видання заборонених в Україні творів Миколи Хвильового. Обидва видання підготовляє солідно почесний голова "Слова" Григорій Олександрович Костюк...

"Слово" взяло участь в акції американських видавців, які бойкотували ярмарок книжки в Москві з уваги на цензуру деяких видань Заходу. Члени Президії взяли участь у протестаційному ярмарку книжки в Нью-Йорку, в 1981 р., де з протестом проти терору над вільним словом виступили такі відомі письменники-дисиденти, що їх уряд видворив з Радянського Союзу: Володимир Буковський, Йосип Бродський, Володимир Войніч, Лев Копелев, Наум Коржавін, Андрей Синявський. З української сторони були у президії "ін абсенція": Олесь Бердник, Микола Руденко, Василь Стус і Вячеслав Чорновіл, як теж особисто Петро Григорович Григоренко і Надія Олексіївна Світлична.

Боротьба за українське слово продовжується. Цей наш Шостий З'їзд письменників еміграції є виявом цієї боротьби за свободу українського слова. Визначний український дисидентський діяч, голова Української Гельсінкської Групи Петро Григорович Григоренко у своєму письмі-вітанні нашому з'їздові пише:

"Слово — це найбільше дороге, що треба захищати, і воно найбільше беззахисне і найбільше переслідуване. Мої найближчі друзі — українські письменники Микола Руденко й Гелій Снегірьов, захищаючи це слово, тяжко потерпіли. Миколу вже більше п'ять років катують у в'язницях, а Гелій віддав своє життя за те, що не хотів зрадити слово. Не тільки ці двоє, але ще коло тридцяти талановитих письменників нашого народу в тюрмах, таборах, психушках: поет і літературознавець Іван Світличний, поет Василь Стус, літератор і журналіст Вячеслав Чорновіл, публіцист Юрій Бадзьо й інші не менше славні імена. Щоб розповісти про них і відзначити їхню діяльність і вклонитися їх славним героїчним постаттям, я

ЛИСТИ ДО РЕДАКЦІЇ

До Шановної Редакції журналу "Нові Дні"!

Шлю банковий чек, в сумі 20.00 дол., з цього 15.00 дол. на передплату "Н. Д.", а 5.00 дол. на розбудову видавництва.

Дякую всім Вельмишановним редакторам і авторам за культурний журнал, який вже довгі роки радо читаю.

В останніх двох числах я з цікавістю прочитала про життєвий шлях Андрія Терещенка, написаний його вірною супутницею пані Любиною Терещенко.

Воєнна хуртозина закинула нас до баварського міста Бамбергу, і ми з подружжям Терещенків були добрі сусіди, в згаданому пані Любиною готелі "РотеОксен". Пан Андрій, не зважаючи на жахливу поведінку різномірного елементу, який там загніздився, все щось писав на дрібненьких карточках, а пані Любина, як могла, провадила господарство, що було дуже нелегко в цьому часі.

Все була мила й привітна, й дуже терпелива на всякі нестатки й прикrostі, які часто траплялися в "Роте Оксен". Дуже шанувала свого чоловіка і з великим респектом ставилась до його праці. Коли арештували пана Андрія зі всіми іншими чоловіками, пані Любина це дуже переживала і проявила подиву гідну енергію в справі звільнення її чоловіка.

Пізніше наші дороги розійшлися. Ми з чолові-

вітаю Ваш з'їзд письменників, що і Вам дорогі їх імена".

Нам не тільки дорогі їхні мена, нам дорогі і близькі їхні ідеї, за які їх судять і карають. З думкою про цих оборонців українського вільного слова, отого слова, що його возвеличив Тарас Шевченко і поставив на сторожі свого народу, ми і відбуваємо цей наш шостий з черги з'їзд українських письменників в еміграції — об'єднаних в організації, що у свою назву поклала "слово", як клич і мету. Цей наш з'їзд — це звіт українських письменників в еміграції про їхню діяльність для українського слова на далеких поселеннях і це наш голос в обороні свободи українського слова в Україні, в обороні тих українських письменників і працівників літератури, що їх за це вільне українське слово переслідують, карають і знищують.

ВІД РЕДАКЦІЇ: Як було оголошено в попередніх числах "Нових днів", 11-13 червня ц. р. відбувся в Торонто цікавий і з багатьох поглядів важливий 6-ий з'їзд ОУП в еміграції "Слово". Вище ми надрукували майже повний текст промови голови "Слова" Остапа Тарнавського до учасників з'їзду.

Маємо надію, що ширший репортаж про шостий з'їзд "Слова" отримаємо й надрукуємо в одному з наступних чисел "Нових днів".

ком пішли до Д.П. табору, а подружжя Терещенків переїхали жити до Льюінгайму.

Бажаю Вам доброго здоров'я та успішно видавати наш журнал "Нові Дні".

З щирим привітом

Галина Шембель

ПРОГОЛОШЕННЯ ЮВІЛЕЙНОГО ФОНДУ СВ. ВОЛОДИМИРА НА ВІДЗНАЧЕННЯ ТИСЯЧОЛІТТЯ ХРЕЩЕННЯ УКРАЇНИ

1988 року сповниться тисяча років від часу охрещення українського народу та прийняття Христової віри.

У приготуванні до цього великого ювілею Консисторія УГПЦеркви в Канаді ще в 1978 році покликала до життя Головний Ювілейний Комітет. Цей Комітет виготовив програму приготувань до Ювілею тисячоліття, а XVI Собор цю програму затвердив та доручив Проводові Церкви приступити до переведення її в життя. Виконуючи постанову XVI Собору, Консисторія поширила Ювілейний Комітет представниками українського православного зорганізованого життя.

Поширений Ювілейний Комітет на своїм першому засіданні, 18-го грудня 1981 року, накреслив ряд конкретних завдань.

Виконання цих важливих завдань вимагає від усього членства Церкви посвяти часу й зусиль, а також матеріальної жертвенності, тому, виконуючи постанову XVI-го Собору, Консисторія УГПЦеркви в Канаді проголосила заснування Ювілейного Фонду Св. Володимира — Фонду Тисячоліття Хрещення українського народу у Святу Православну Віру. Збірка пожертв на Ювілейний Фонд починається з днем П'ятидесятниці 1982 року і буде продовжуватися до кінця 1988 року.

Згідно з ухвалою, кожна українська православна родина в Канаді повинна скласти на Ювілейний Фонд Св. Володимира по одному доларові за кожний рік існування Української Православної Церкви, тобто по 1,000.00 доларів.

Консисторія УГПЦ закликає жертвувати щедро і вчасно! "На нас звернений погляд усього українського народу, який, не маючи змоги жертвувати своєю працею й матеріальних засобів для Рідної Церкви, жертвує життям своїх найкращих синів і дочок за те, щоб не гасло у віках велике діло св. Володимира, Ярослава Мудрого, Преподобного Митрополита Іларіона, Митрополита Петра Могили, гетьманів Богдана Хмельницького та Івана Мазепи, Симона Петлюри й Митрополитів нашого відродження — бл. п. Василя й Іларіона, як також безлічі відомих і невідомих творців і оборонців Українського Православ'я. Будьмо ж достойними їхніми послідовниками в наші часи, в яких Господь поблагословив нам жити й відзначати Ювілей тисячоліття Хрещення українського народу у Св. Православну віру".

**АРХИПАСТИРСЬКЕ ПОСЛАННЯ
СВЯЩЕННОГО СОБОРУ ЄПІСКОПІВ
УКРАЇНСЬКОЇ ГРЕКО-ПРАВОСЛАВНОЇ
ЦЕРКВИ В КАНАДІ**

"Бог любить того —
хто охоче дає" (2 кор. 9:7)

Всечесніші Сопастирі та улюблені
у Христі Брати і Сестри!

Наближаємось до Року Божого 1988, коли український народ на своїх рідних землях УКРАЇНИ, та з волі Божої по всіх країнах світу перебуваючий, щоб засвідчити приналежність до Христової Церкви, буде святкувати Тисячолітній Ювілей Хрещення України в Святі Христові Православну Віру, перші зерна навчання якої на українських землях посіяв Св. Ап. Андрей Первозваний вже дві тисячі років тому.

Отож, Століття Української Православної духовости і культури промовляють до нас!

Цей знаменний, великого історичного значення Ювілей Величі Христового Українського Православ'я, ми маємо належно відсвяткувати, щоб з глибоким признанням і молитвами подяки Господеві згадати великі, славні досягнення в минулому та накреслити план праці на майбутнє, щоб свідоцтво величі Православ'я все поглиблювалась серед українського народу та зміцнювала його на всіх ділянках церковно-релігійного і культурно-національного життя на славу Божу, добро українського народу та добробут усього світу.

Проголошену ЗБІРКУ на Ювілейний Фонд Св. Володимира ми **благословляємо**. Складаємо свої пожертви, та Вас, Всечесніші Сопастирі й Боголюбиві Вірні, закликаємо до щедрих пожертв. Складайте свої пожертви по силі своїх матеріальних спроможностей. Але нехай нікого не забракне серед жертводавців. Маємо виявити нашу любов до Св. Матері-Церкви не тільки словами, але також ділом. До нас промовляють віки! До нас промовляє Свята Церква — Мати! До нас промовляє Велич Православ'я!

Благодать вам та спокій від Бога, Отця нашого, Господа Ісуса Христа (Рим. 1:7).

День Пресв. Тройці, 6 червня 1982 Р. Б.
Катедра Пресятої Тройці,
Вінніпег, Ман.

† **АНДРЕЙ**, Митрополит
† **БОРИС**, Архiepіскоп
† **ВАСИЛІЙ**, Єпископ

**ПЕРЕДПЛАТНИКИ І ЖЕРТВОДАВЦІ
НА ФОНД ВИДАННЯ КНИГИ
ГЕЛІЯ СНЕГІРЬОВА**

від 1 січня до 10 квітня 1982 р.

БАБАМУН, Алта. — Д. Тищенко 30 доларів.
БАСАГА, Онт. — Антон Гурський 20 доларів.
ГАКСТОН, Онт. Харитон Браєр 50 доларів.

ДУРГАМ, Онт. — Стефан Шологон 25 доларів.
ЛЕТБІДЖ, Алта. — С. Пономар 30 доларів.
ФОРТ ФРАНСІС, Онт. — І. Пінюта 50 доларів.
ТАНДЕР БЕЙ, Онт. — Олександр Петришин 15 дол.
КРЕСТОН, Бр. Кол. — Отець Теофіль Гурко 200 (двісті) доларів.
СТ. КЕТЕРІНС, Онт. В. Кірейко 15 дол. і Іван Гайдук 20 доларів.
ОШАВА, Онт. — Катерина Сірко 30 дол. і Стефан Чабан 20 доларів.
ЛАШІН, Кве. — Отець Павло Шадурський 25 дол. і А. Білоцерківський 15 дол.
ВІННІПЕГ, Ман. — Отець д-р Іван Стус 30 дол., Наталка Когуська 50 дол., Андрій Волчанський 20 дол. і М. Яковець 20 доларів.
ЕДМОНТОН, Алта. Демитрійос і Марія Тодозійчук 25 доларів, Василь Кунда 25 дол., пан і пані Прокопів 20 дол., І. Гореський 15 дол.
МОНТРЕАЛ, Кве. Отець Епіфамій Чижів 15 дол., Богдана Мончак 30 дол., О. Павлів 15 дол. і Іван Козачок 15 дол.
ЛОНДОН, Онт. — Олена Кошарна 30 дол., Федір Королук 15 дол., П. Вітол і Ніна Кузьменко 15 дол. і О. Щур 25 доларів.
ОТТАВА, Онт. Володимир П'ясецький 10 дол., Володимир Гарріс 20 дол., Ольга П'ясецька 30 дол., пані і пан С. Я. Яворський 25 доларів.
ТОРОНТО, Онт. — Валентина Родак 25 дол., Ірина Дейчаківська 15 дол., Віра Магденко 15 дол., д-р Олександр Яворський 15 дол., Іван Даценко 20 дол., Й. Г-к 20 дол., Володимир Семенюк 30 дол., Роман Турко 30 дол., Юрій Дзюба 40 дол., Павло Шульга 50 дол., Тарас Закидальський 25 дол., Теодор Ординець 20 дол., д-р Кость Бризгун 15 дол., раніш 20 — разом 35 доларів, Людмила Пилипчук 15 дол., раніш 45 — разом 60 доларів.
Особи, котрі надіслали передплати і пожертви 1981 року, але не були вписані в інформаційні листи, що були розіслані передплатникам минулого року: Марія Гарас, Торонто, 20 дол., С. Романів, Вінніпег, 15 дол., Микола Підлісний, Торонто, 15 дол., Макар Сушко, Гамільтон, 20 дол., І. Завгородній, Вюмонт, Онт., 35 дол., М. Громницький, Сан Франціско, Каліф., США, 100 доларів.
Вельмишановні передплатники й жертводавці! Від редакційної колегії маємо інформації, що книга буде мати 400 сторінок, а може й більше. Крім "Набоїв для розстрілу", вона буде доповнена іншими дисидентськими творами Гелія Снегір'ова, включно з його щоденником. Матеріали будуть віддані в друкарню цього літа і будемо робити все можливе, щоб всі одержали книгу ще цього року.
Тепер пошта коштує дуже дорого, а тому не висилаємо більше окремих листів з проханнями передплатити книгу. Робимо це через наші часописи. У зв'язку з цим просимо Вас: допоможіть приєднати більше передплатників цієї книжки.
Усім Вам щиро дякуємо.

Тоня Горохович   Микола Валер   Іван Дубилко

POSTAGE PAID AT TORONTO
Second Class Mail Registration
Number 1668
if not delivered please return to:
NOVI DNI
Box 126, Postal station "N"
Toronto, Ont., Canada M8V 3S4

СПИСОК ЖЕРТВОДАВЦІВ НА РОЗБУДОВУ ВИДАВНИЦТВА "НОВІ ДНІ" 5. 1982

Т. Матвієнко, Торонто, Канада	\$50.00
О. і П. Матула Потомак, США	15.00
Ю. Масляк, Англія	10.90
П. Кравчук, Меккіс Рокс, США	10.00
М. Овсейко, Кловіс, США	10.00
Д-р Т. Заславець, Бруклін, США	10.00
Л. Кириченко, Гамільтон, Канада	10.00
пані Г. Герман, Нью орк, США	5.00
П. Родак, Торонто, Канада	5.00
В. Олійник, Сільвер Спрінг, США	5.00
М. Ходаченко, Торонто, Канада	5.00
пані Юхименко, Торонто, Канада	5.00
пані Лаврентій, Оттава, Канада	5.00
пані Бараник, Чикаго, США	5.00

Спасибі всім за допомогу.

---Редакція і адміністрація "Нових днів"

П. НЕЛІПІ СПОВНИЛОСЬ 80 РОКІВ

Вельмишановний Пане Адміністраторе!

З цим листом залучую чек на суму 80 доларів на пресовий фонд журналу "Нові дні".

Це є дар мого батька Петра Неліпи на підтримку вільної преси з нагоди вісімдесятиліття його уродин, а також у знак вдячності Всевишньому за його скоре видужання і щасливе повернення з шпиталю додому.

Гриць Неліпа, Торонто

Щире спасибі, Пане Неліпа, за довголітню щедрю підтримку для "Нових днів" та іншої української вільної преси. Хай Всевишній дарує Вам ще багато років здоров'я і сили у Вашій праці для добра української громади!

Редакція і Адміністрація "Нових днів"

ЩЕ МОЖНА НАБУТИ КНИЖКУ

ПЕТРА ВОЛИНЯКА

ПОГОВОРИМО ВІДВЕРТО

на доброму папері, 25 фот. у твердій оправі

Ціна книжки 12.75 дол.

Пересилка \$1.25

Книга має 680 сторінок.

Замовляти в адміністрації "Нових днів"

КНИЖКИ НА ПРОДАЖ

Петро Волиняк. КИЇВ: читанка для 3-ої класи.

4-те видання.

Ціна 3.00 дол.

Петро Волиняк. ЛАНИ. Читанка для 4-ої класи.

4-те видання.

Ціна 3.00 дол.

Д. Чуб: АЛЬМАНАХ — НОВИЙ ОБРІЙ.

256 стор., в м'якій оправі.

Ціна 14.00 дол.

Д. Чуб: СО ТІС ІС АВСТРАЛІЯ. 102 стор.

в м'якій оправі.

Ціна 5.50 дол.

**І. Бережний. УКРАЇНСЬКА МОВА. Початкова гра-
матика української мови, ч. 1.** Ціна 3.00 дол.

**А. Юриняк. КАМІКАДЗЕ ПАДАЄ САМ: оповідання
й фейлетони.** Ціна 5.00 дол.

**Д. Чуб. З НОВОГВІНЕЙСЬКИХ ВРАЖЕНЬ: на слідах
Миклухи Маклая. Книжка багатолітнє розана.**
Ціна 3.50 дол.

В. Винниченко. МІЖ ДВОХ СИЛ. Драма на 4 дії.

Ціна 2.00 дол.

Анатоль Юриняк. ЛІТЕРАТУРНІ ЖАНРИ Ч. II.

380 стор., в твердій оправі.

Ціна 12.00 дол.

Анатоль Юриняк. КРИТИЧНИМ ПЕРОМ.

318 стор., в м'якій оправі.

Ціна 8.00 дол.

Іван Овечко. "НУМО ДО ПРАЦІ".

84 стор., в м'якій оправі.

Ціна 5.00 дол.

Петро Волиняк. ПОГОВОРИМО ВІДВЕРТО.

680 стор. в твердій оправі.

Ціна 12.75 дол.

ВСІ КНИЖКИ ЗАМОВЛЯТИ В АДМІНІСТРАЦІЇ
"НОВИХ ДНІВ"